

Veldanalyse – focus op cultuur in Limburg

December 2018

Inhoud

Inleiding:.....	1
Aanleiding en doelstellingen.....	1
Methodologisch onderzoek.....	1
Het cultuurveld ontleed.....	2
Demografische schets.....	2
Vlaamse financiering van het cultuurlandschap.....	2
Rol van de provincie.....	23
Aanbod en presentatie.....	25
Productie.....	27
Een lappendeken van organisaties.....	27
Tussen natuur en cultuur.....	29
Aanbevelingen.....	30
1. Trajectbegeleiding en coaching (op maat) van organisaties.....	30
2. Pro-actief Human Resources beleid.....	30
3. Talentontwikkeling en ondersteuning (in functie van productie en creatie).....	31
4. Bovenlokaal cultuurbeleidsplan en communicatie.....	32
5. Samenwerking met private actoren.....	33
6. Labofunctie inzake sociaal-artistiek werk.....	33
7. Focus op vakmanschap.....	33
8. Residentiebeleid.....	34
9. Kansen grijpen voor een bovenlokaal multidisciplinair erfgoeddepot.....	34

Inleiding:

Aanleiding en doelstellingen

In 2016-2017 lanceerden minister Sven Gatz en gedeputeerde van de provincie Limburg bevoegd voor Toerisme, Cultuur en Erfgoed Igor Philtjens het 'Limburgplan'. Aan de hand van zeven speerpunten – meer middelen, samenwerking, brede cultuurparticipatie, erfgoed uitspelen, Z33 als Vlaamse kunstinstelling, kunst in de open ruimte en euregionale samenwerking – tracht dit plan het Limburgse cultuurveld te optimaliseren en professionaliseren. De minister en de gedeputeerde zetten het plan op touw omdat Limburg minder cultuurproductie en minder cultuurparticipatie kent dan de overige Vlaamse provincies. Met de overheveling van de persoonsgebonden materies naar het Vlaamse bestuursniveau in januari 2018 wil het Limburgplan de noden, vragen en voorstellen tot versterking van het veld bondig neerschrijven. De focus hiervan is breed en beslaat de professionele kunsten, het cultureel erfgoed en het sociaal-culturele veld.

Een van de acties omschreven in het Limburgplan is de aanstelling van een 'aanjager' voor het Limburgse cultuurveld. In februari 2018 werd Pieter Jan Valgaeren aangesteld voor deze functie. In deze hoedanigheid maakte hij dit rapport, getiteld 'Veldanalyse – focus op cultuur in Limburg', als een eerste stap in het proces waarvoor hij werd aangeduid. Het rapport heeft als doel om – op basis van een analyse – concrete werkpunten en aanbevelingen te formuleren voor zowel het culturele veld als voor beleidsmedewerkers en -makers. Dit document wil een duidelijk beeld schetsen voor de lokale, provinciale en Vlaamse beleidsmakers. Maar bovenal wil het dossier vanuit het werkveld en voor het werkveld nadenken over hoe het cultuurveld kan worden verzekerd van zuurstof en kritische zelfreflectie om zelf actief aan de slag te gaan met de aanbevelingen.

Methodologisch onderzoek

'Veldanalyse – focus op cultuur in Limburg' is een hybride document dat berust op een kwantitatieve en kwalitatieve dataverzameling. Gezien de beperkte looptijd van het onderzoek (februari - mei 2018), werd gekozen voor een dynamische bewerking van bestaande onderzoeken¹² en datasets. Zo berusten de aanbevelingen en actiepunten op veldonderzoek waaronder gesprekken met zowel het Limburgse, Vlaamse en euregionale cultuurveld, analyses van vorige onderzoeken en data-analyses³ vanuit zowel de Vlaamse als Limburgse administratie. Inzichten met betrekking tot human resources, communicatie en interne en externe vernetwerking zijn voornamelijk afkomstig uit de sectorgesprekken en worden rechtstreeks vertaald naar aanbevelingen. Bijkomende data, zoals stadsbarometers⁴, werden gezocht om een betere inschatting te maken van de huidige specifieke context van de provincie Limburg. Rekening houdend met het veranderende kunsten- en cultuurveld in heel Vlaanderen tracht dit rapport niet enkel een momentopname te bieden maar vooral toekomstgericht de noden en wensen van een dynamisch en gezond cultuurlandschap mee uit te tekenen.

Met deze analyse wordt als het ware een momentopname van een dynamisch cultuurveld gepresenteerd. Immers, hoewel dit dossier het veld zo volledig mogelijk tracht te schetsen, tekenen diverse en doorlopende tendensen, zowel bottom-up als top-down, het veld mee uit. De lezer moet er zich dus van bewust zijn dat dit document geen exhaustieve benadering van het veld kan bieden, noch tracht te bieden. Deze opmerking wordt expliciet herhaald in het dossier waar relevant.

¹ Staes, J. (8 december 2017). *Kunst(en) Limburg* [Presentatie].

² Departement Cultuur, Jeugd en Media – Stafdienst Informatie en Kennismanagement (4 oktober 2017). *Omgevingsanalyse van aanbod, spreiding en participatie in Limburg*. Geraadpleegd via <https://cdn.uc.assets.prezly.com/7f5966e2-c5d7-41ea-b8d7-b0c14d9ae967/-/inline/no/>

³ Er werd steeds getracht de meest recente data aan te wenden. Voor het dossier werden voornamelijk cijfers van 2017 en 2018 aangewend.

⁴ Bral, L. (2017). *Stadsmonitor*. Geraadpleegd via <http://www.statistiekvlaanderen.be/survey-stadsmonitor>

Het cultuurveld ontleed

Dit onderdeel presenteert een analytische benadering van het Limburgse cultuurveld. Cijfers uit databanken van de Vlaamse en provinciale overheid leggen de actuele situatie van het Limburgse veld aan de dag.

Demografische schets

Tabel 1 geeft een overzicht van de oppervlakte van de Vlaamse provincies, het aantal inwoners per provincie voor het jaar 2017, en de verhouding van het aantal inwoners per provincie tegenover het totaal aantal inwoners in het Vlaams gewest.

Tabel 1: Demografische schets

PROVINCIE	OPPERVLAKTE IN KM ²	INWONERS (2017) ⁵	% INWONERS TOV VLAAMS GEWEST
ANTWERPEN	2.867	1 844 924	24%
LIMBURG	2.422	870 294	11%
OOST-VLAANDEREN	3.007	1 503 576	19%
WEST-VLAANDEREN	3.144	1 190 193	15%
VLAAMS-BRABANT	2.106	1 137 798	15%
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST	161	1 191 041	15%

De provincie Limburg kan niet terugvallen op een grootstedelijk weefsel (870 294 inwoners) maar heeft met Hasselt en Genk twee centrumsteden (ongeveer 77.000 en 65.000 inwoners) en met Tongeren, Sint-Truiden, Lommel, Beringen, Maasmechelen etc. steden met gemiddeld 37.500 inwoners.

Vlaamse financiering van het cultuurlandschap

Dit onderdeel zoomt in op de subsidiestroom van de Vlaamse overheid naar Limburgse cultuuractoren en vergelijkt ze met de overige Vlaamse provincies. Een eerste belangrijke opmerking bij de interpretatie van de gegevens is dat de locatie van de maatschappelijke zetel van de subsidieaanvrager bepaalt tot welke provincie deze wordt gerekend. Er wordt met andere woorden geen rekening gehouden met een eventueel regionaal of landelijk bereik van de aanvrager⁶. Ten tweede beschouwt dit dossier het aantal ingediende dossiers als het aantal dossiers dat uiteindelijk goedgekeurd of afgekeurd werd, waarvan de provincie gekend was, zonder de ingetrokken, onontvankelijke of stopgezette dossiers. Achtereenvolgend bespreken we de cijfers uit de kunstensector (Kunstendecreet), de cultureel erfgoedsector, initiatieven omtrent cultuureducatie en participatie, de amateur- en circuskunstensector, innovatieve partnerprojecten tussen culturele en niet-culturele spelers en de tussenkomsten voor internationale reis- en verblijfskosten. Tenslotte presenteert het laatste luik 'subsidies van CJM naar cultureel Vlaanderen', de middelen die vanuit het departement Cultuur, Jeugd en Media naar de Vlaamse en Limburgse culturele sector zijn gevloeid voor de periode 2014-2018.

Kunsten

De voornaamste bezorgdheid voor het professionele kunstenveld is het relatief **beperkt aantal aanvragen en de lage succesratio** vanuit Limburg bij de **structurele en projectmatige subsidies van het Kunstendecreet**. Bij de subsidieronde voor het begrotingsjaar 2017 voor projecten, waarbij projecten met een looptijd van maximum drie jaar kunnen worden betoelaagd, werden vanuit Limburg twaalf aanvragen (waarvan elf voor organisaties en een voor individuele kunstenaars) uit de eerste ronde, één aanvraag van een organisatie uit de tweede ronde en geen aanvragen uit de derde ronde goedgekeurd

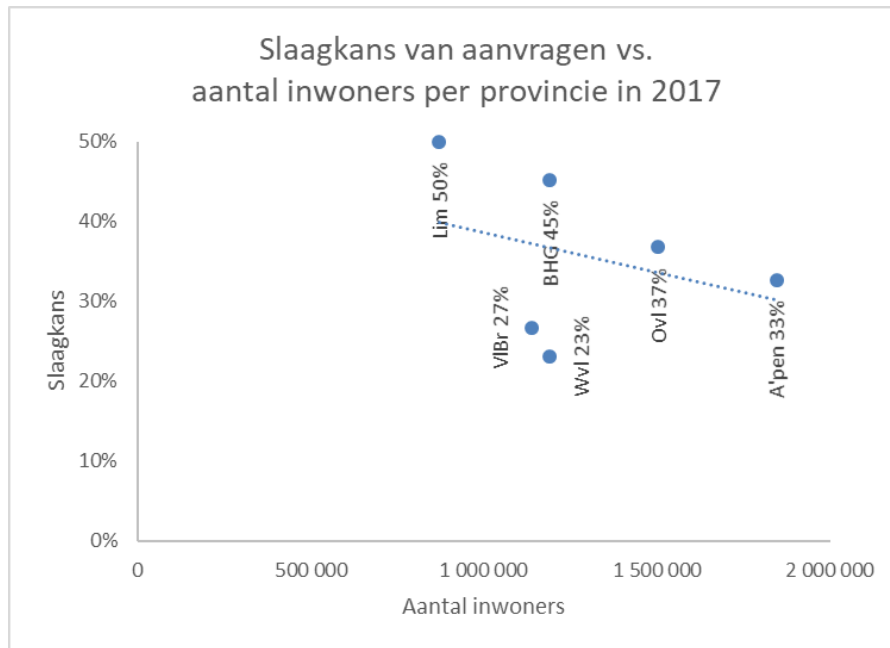
⁵ Gemeten op 1/1/2018, geraadpleegd via Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (<http://www.ibz.rrn.fgov.be/>)

⁶ De Vlaamse overheid heeft momenteel geen data ter beschikking over het (beoogde) geografische bereik van gesubsidieerde initiatieven. Deze gegevens zullen mogelijk in de toekomst worden opgevraagd bij de subsidieaanvraag.

op een totaal van 173 toegekende projectsubsidies (alle drie rondes) in Vlaanderen en Brussel. Ook bij kunstenaarsbeurzen (kortlopend en meerjarig) voor ditzelfde begrotingsjaar merken we eenzelfde tendens: in de eerste ronde werden er twee kortlopende beurzen, in de tweede ronde één kortlopende beurs en in de derde ronde twee kortlopende beurzen toegekend aan Limburgse kunstenaars op een totaal van 142 toegekende beurzen (alle drie rondes) in Vlaanderen en Brussel.

Wanneer we voor elke provincie kijken naar de slaagkans⁷ van de projectaanvragen uit 2017, en deze in kaart brengen met de inwonersaantallen van die provincie, bekomen we onderstaand beeld:

Grafiek 1: Slaagkans projectaanvragen Kunstendecreet vs. aantal inwoners (2017)

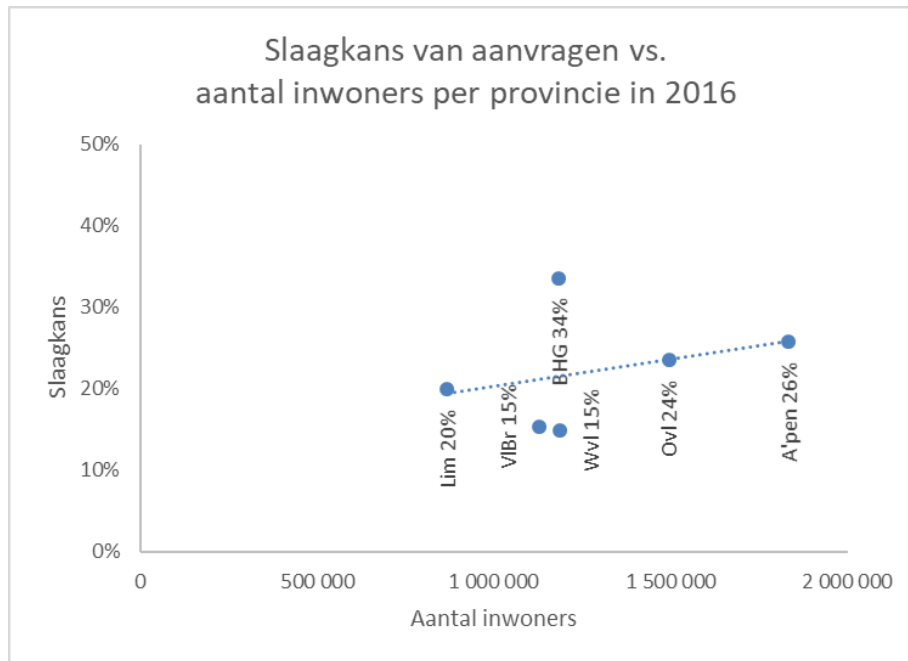

Limburg vertoont hier een hogere slaagkans dan Antwerpen. Ondanks de uitschieters van Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen, kunnen we uit de trendlijn aflezen dat hoe meer inwoners de provincie telt, hoe lager de slaagkans van de projectaanvragen in deze provincie is. Analyses uit voorgaande jaren (2014, 2015 en 2016⁸) tonen echter dat dit geen constante trend is. De slaagkans voor de projectaanvragen uit 2016 in beeld gebracht, levert immers onderstaande grafiek op:

⁷ De slaagkans wordt beschouwd als het aantal goedgekeurde dossiers tegenover het aantal ingediende dossiers (aantal goedgekeurde dossiers/aantal ingediende dossiers).

⁸ Met het oog op een bondig dossier worden enkel de grafieken van 2016 en 2017 opgenomen. Deze tonen immers al aan dat er geen constante trend is over de jaren heen.

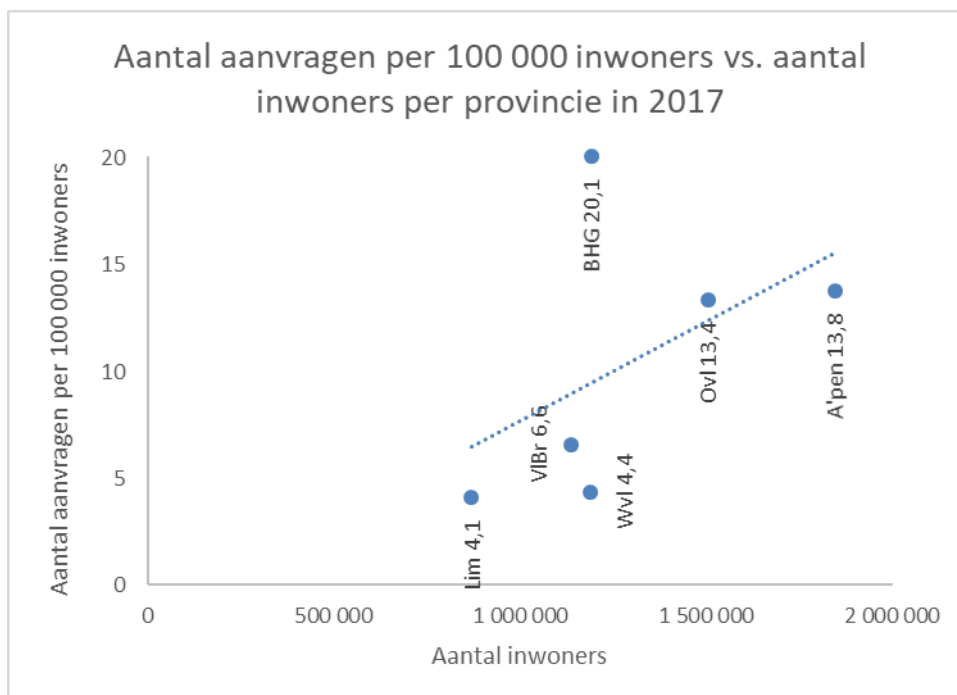
Grafiek 2: Slaagkans projectaanvragen Kunstendecreet vs. aantal inwoners (2016)

Opnieuw zijn Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen, en dit keer ook het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de uitschieters. Hierdoor moet de interpretatie van de trendlijn 'hoe groter de provincie (in inwonersaantallen) genuanceerd worden. Deze conclusie kan immers louter getrokken worden als we de provincies Limburg, Oost-Vlaanderen en Antwerpen tesamen als uitgangspunt nemen.

Het is interessant om, naast bovenstaande grafieken over de verhouding van gesubsidieerde projectaanvragen ten opzichte van het inwonersaantal van de provincies, ook het aantal subsidieaanvragen ten opzichte van het inwonersaantal per provincie te bekijken.

Grafiek 3: Aantal projectaanvragen Kunstendecreet vs. aantal inwoners (2017)

Grafiek 3 visualiseert dat hoe groter de provincie (in inwonersaantallen), hoe meer subsidieaanvragen (voor projecten) er worden ingediend vanuit die provincie. Een enorme uitschieter is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat als middenmoot qua inwonersaantallen, met kop en schouders boven de andere provincies uitsteekt op vlak van aantal aanvragen per inwoner (ongeveer twintig ingediende projecten per 100 000 inwoners). Een vergelijking van 2017 met de jaren 2014, 2015 en 2016 laat zien dat stevast hetzelfde beeld wordt bekomen. Ongeacht de slaagkans (cfr. slaagkans 2016 versus 2017), dient Limburg steeds het minste projecten in per inwoner.

In de laatste structurele kunstenronde (2017-2021), waarbij organisaties en individuele kunstenaars betoelaagd kunnen worden voor vijf jaar, werden slechts zeven Limburgse dossiers structureel gehonoreerd op een totaal van 207 positief beoordeelde dossiers uit Vlaanderen en Brussel. Tabel 2 geeft voor elke provincie, telkens in absolute en in relatieve waarde, het aantal subsidieaanvragen, het aantal goedgekeurde subsidies en voor de jaren 2017 en 2018 het totaalbedrag aan ontvangen subsidie weer. Samen met de demografische cijfers, schetsen deze gegevens de huidige situatie van het door de Vlaamse overheid gesubsidieerde kunstenveld. Ten opzichte van 2017 verkrijgt Limburg in 2018 bijna dubbel zoveel subsidies.

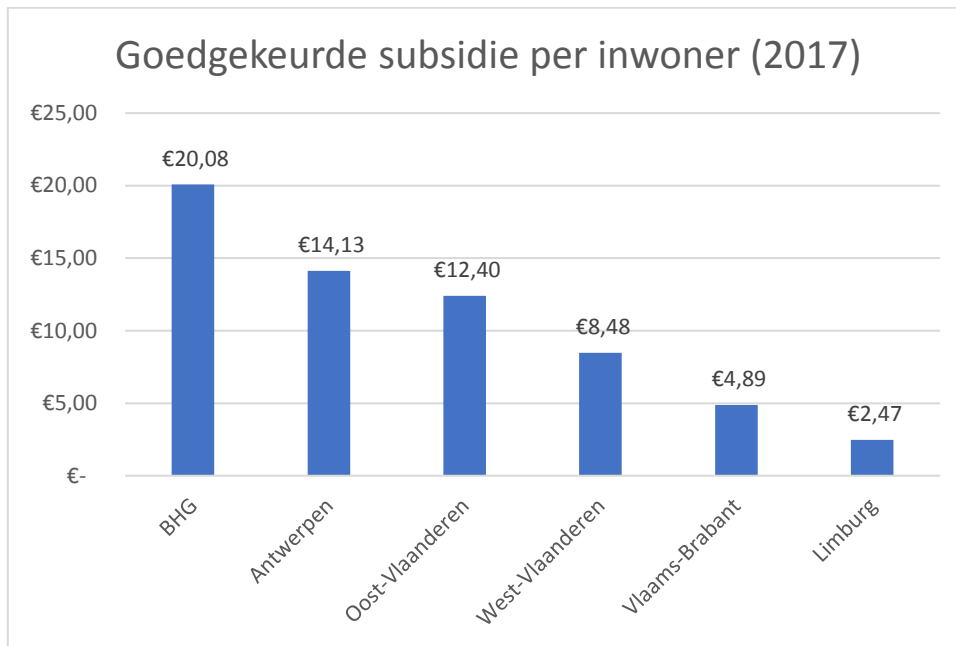
Tabel 2: Werkingssubsidies kunstendecreet (periode 2017-2021)

Provincie	(1) Aantal aanvragen		(2) Aantal goedgekeurde subsidies ⁹		(3) Goedgekeurde subsidie (voor 2017)		(3) Goedgekeurde subsidie (voor 2018)	
	#	%	#	%	#	%	#	%
BHG	82	27,06%	58	70,73%	€ 23 914 748,67	27,67%	€ 24 125 207,1	26,57%
Antwerpen	93	30,69%	62	66,67%	€ 26 066 653,99	30,16%	€ 26 627 001,94	29,32%
Oost-Vlaanderen	63	20,79%	46	73,02%	€ 18 646 046,83	21,58%	€ 19 625 919,64	21,61%
Vlaams-Brabant	26	8,58%	15	57,69%	€ 5 559 111,61	6,43%	€ 5 708 303,87	6,29%
West-Vlaanderen	25	8,25%	20	80,00%	€ 10 089 486,20	11,67%	€ 10 547 329,46	11,61%
Limburg	14	4,62%	7	50,00%	€ 2 147 941,15	2,49%	€ 4 181 118,38	4,60%
Totaal	303	100%	208	68,65%	€ 86 423 988,45	100%	€ 90 814 880,39	100%

Grafiek 4 plaatst het goedgekeurde subsidiebedrag per provincie tegenover het aantal inwoners per provincie voor het jaar 2017. Deze verhouding kan worden geïnterpreteerd als het subsidiebedrag dat in 2017 voor elke inwoner ter beschikking is. Limburg scoort, met € 2,47 aan subsidie per inwoner, het slechtst.

⁹ De relatieve getallen uit kolom (2) geven weer wat het percentage positieve aanvragen is ten aanzien van het totaal aantal aanvragen vanuit de vermelde provincie. De percentages uit kolom (1) en (3) geven de verhouding van het bijhorende absolute getal en het totaalgetal (van de totale Vlaamse subsidiepot) weer.

Grafiek 4: Subsidiebedrag per inwoner (werkingssubsidies voor 2017)

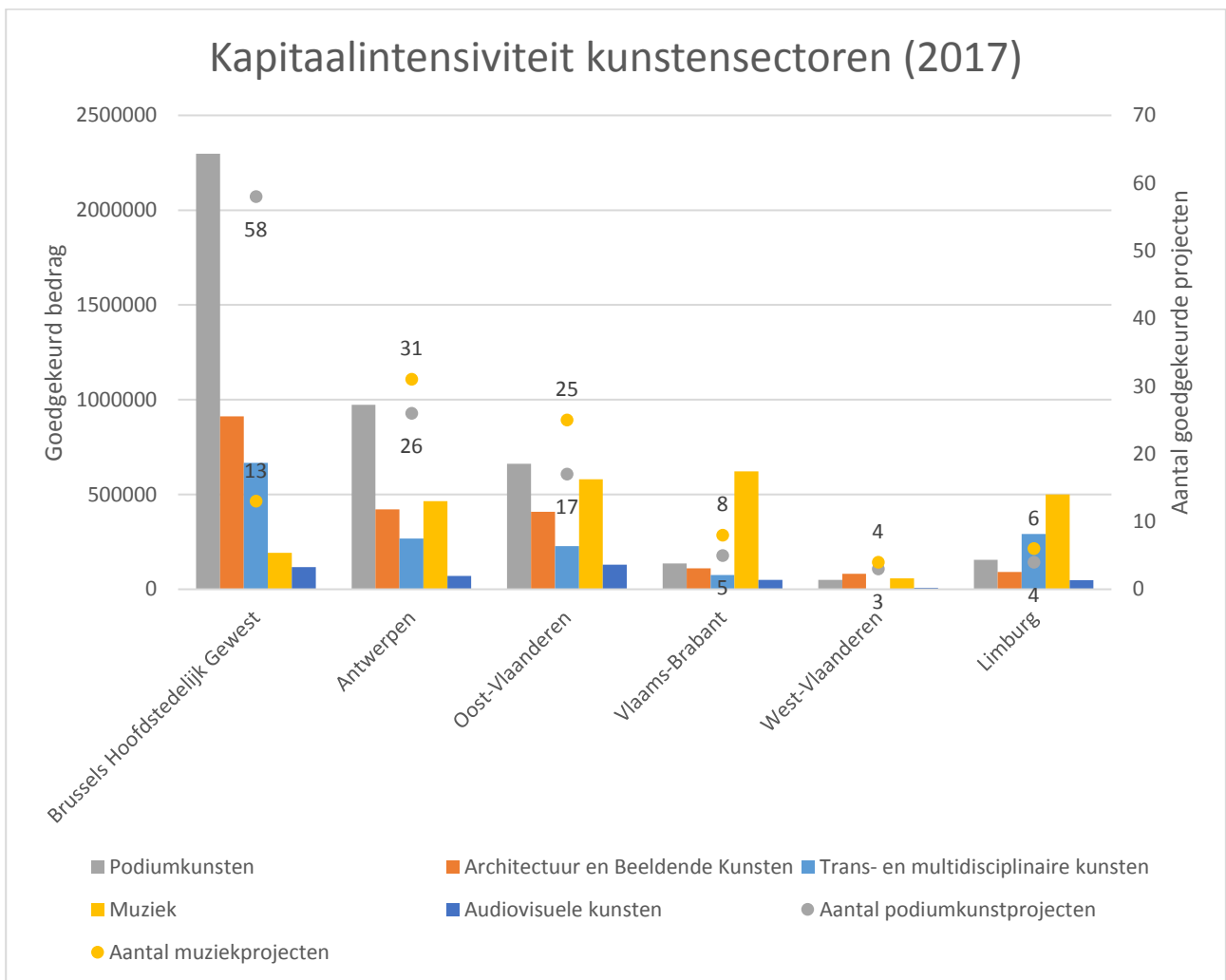
Twee zaken vallen op: ten eerste dient Limburg minder aanvragen voor zowel structurele als projectsubsidies in dan de overige Vlaamse provincies. Een mogelijke verklaring voor het feit dat de Vlaamse overheid minder projectaanvragen uit Limburg ontvangt, is het **artistieke aanzuigefect van de grootsteden** zoals Brussel, Antwerpen en Gent. Verschillende theorieën (o.a. Richard Florida¹⁰) onderbouwen dat artisticeiteit en creativiteit het hoogst zijn in een grootstedelijk gebied. Ook met het **gebrek aan structurele samenwerkingsverbanden in de Euregio** verliezen de actoren uit het kunstenveld de mogelijkheid om aan te haken bij een grootstedelijk gebied. Bovendien valt op dat het brede Limburgse cultuurveld in het algemeen en de professionele kunstensector in het bijzonder **te weinig kennis hebben van de verschillende subsidiekanalen** in Vlaanderen. Mogelijke verklaringen, die bovendien werden bevestigd tijdens de sectorbevragingen, zijn de **gebrekige vertegenwoordiging van Limburgers in de verschillende commissies en jury's** (zie Grafiek 6), en de regelmatige **afwezigheid van Limburgers in het (sociale) Vlaamse cultuurveld** op openingen, recepties, studiedagen, etc. Daarnaast noteerden we ook dat er opvallend **minder vragen komen uit de provincie aan de CJM-administratie of aan de steunpunten**. Dit valt (mede) terug te brengen tot het gegeven dat Limburg veel minder grote (structureel) ondersteunde organisaties en veel meer kleinere organisaties huisvest die hun werking en positie dus voornamelijk lokaal houden.

Ten tweede wordt, in vergelijking met de goedgekeurde aanvragen uit andere provincies, **een laag aantal projecten goedgekeurd**. Uit de adviezen kan worden afgeleid dat dit ligt aan het onevenwicht in de kwaliteit van het artistieke en het zakelijke luik van de aanvraag. Het artistieke luik is doorgaans goed uitgewerkt maar ontbreekt geregeld aan een voldoende divers aanbod. Wat betreft het **zakelijke luik missen de Limburgse aanvragers geregeld een gedetailleerde en heldere toelichting en verantwoordingsstukken voor beweringen omtrent begroting, personeelssamenstelling of samenwerking met andere organisaties**. Er wordt tevens opgemerkt dat **raden van bestuur en ook de personeelssamenstelling onvoldoende divers** zijn. Bovendien ontbreekt het in de dossiers vaak aan een **gebenchmarkte positionering van de eigen organisatie ten opzichte van het omliggende culturele speelveld**. Dit onevenwicht valt vooral op in sectoren die een relatief jonge regelgeving kennen, zoals de beeldende kunsten, en minder bij sectoren die een historisch gegroeide decretale verankering kennen, zoals de podiumkunsten. Een veelvoorkomende motivatie van de artistieke commissie bij een negatief advies is dat het dossier niet voldoende doordacht of zelfs prematuur is. **Het relatief lage aantal goedgekeurde aanvragen uit Limburg vertaalt zich logischerwijs ook naar een relatief laag totaal**

¹⁰ Florida, R. (2003), Cities and the Creative Class. City & Community, 2: 3-19. doi:[10.1111/1540-6040.00034](https://doi.org/10.1111/1540-6040.00034)

subsidiebudget voor de provincie. Hierbij spelen ook nog andere factoren mee: omwille van de beperkte subsidiepot die voorhanden is, moet men – ook al dient men een goed dossier in – uitblinken tussen vele andere geoefende aanvragers. Bovendien laat grafiek 5 zien dat ook de kapitaalintensiviteit van de onderscheiden disciplines binnen de kunstensector inzicht verschaft in de totale toegekende subsidie per provincie. De grafiek laat duidelijk zien dat Limburg zwak scoort op het aantal gehonoreerde podiumkunstenprojecten, nl. 4¹¹. De subsidies voor podiumkunsten zijn relatief hoog ten opzichte van de subsidies voor andere kunstendisciplines. Het weinige aantal aan gesubsidieerde podiumkunstenprojecten, heeft een financiële weerslag op het totale subsidiebudget voor de kunstprojecten in Limburg (voor het jaar 2017). Mogelijk heeft het te maken met het feit dat opleidingscentra en grote theaterhuizen zich per definitie in grootsteden vestigen, wat Limburg niet heeft. Bijvoorbeeld, de in Brussel gevestigde internationale dansschool PARTS trekt studenten aan van over de hele wereld die dan ‘blijven hangen’ in Brussel na hun studie, een vzw oprichten en subsidieaanvragen indienen. Het financieel aandeel van Limburgse muziekprojecten voor het aantal aangevraagde projecten (6) bijvoorbeeld is dan wel weer hoog in vergelijking met de andere provincies.

Grafiek 5: Kapitaalintensiviteit kunstsectoren (2017)

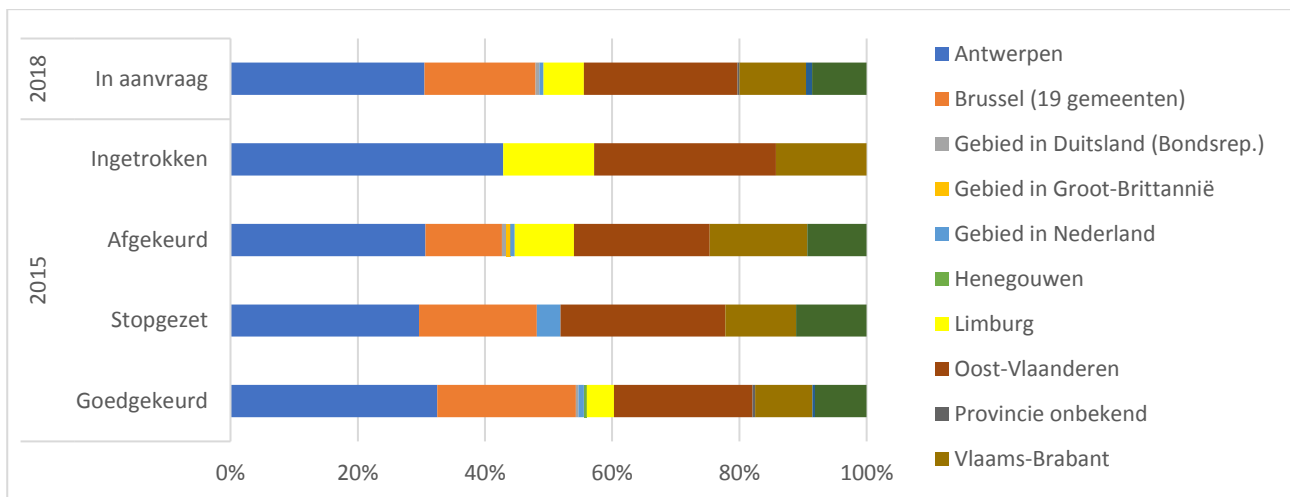
Grafiek 6 toont het aantal kandidaturen voor de beoordelingscommissie Kunsten. De groep ‘2018’ betreft de huidige aanvragen voor de nieuwe pool van beoordelaars die vanaf 2019 aangesteld worden. Deze

¹¹ Limburg diende voor de podiumkunstenprojecten 15 projecten in, waarvan er 4 werden goedgekeurd. Het slaagpercentage in 2017 was voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 58/213, voor Antwerpen 26/160, voor Oost-Vlaanderen 17/113, voor Vlaams-Brabant 5/38 en voor West-Vlaanderen 3/30.

groep wordt eind december 2018 bekendgemaakt. De groep '2015' omvat o.a. alle aanvragen en benoemingen ('goedgekeurd'¹²) van de huidige pool van beoordelaars. 5,98% van alle kandidaten is woonachtig te Limburg¹³. Van alle *goedgekeurde* kandidaten zijn er uiteindelijk 4,27% woonachtig te Limburg. Van alle kandidaten uit Limburg werd met andere woorden 40% benoemd en 56% niet benoemd¹⁴. Bij de meeste andere provincies zie je dat deze verhouding anders ligt, namelijk meer kandidaturen zijn gevolgd door een benoeming dan door een niet-benoeming¹⁵.

Een belangrijke nuance is dat een afgekeurd dossier geen waardeoordeel over de kandidatuur vertegenwoordigt. Heel wat mensen met een positief advies zijn uiteindelijk niet benoemd geweest. Enerzijds vond men de pool groot genoeg met 220 mensen (in 2015). Anderzijds is de poolsamenstelling een heel precaire oefening om evenwichten te vinden op vlak van gender, disciplines, functies, allochtoon of autochtoon, artistieke en zakelijke competenties etc. Noch bij de advisering, noch bij de beslissing heeft de provincie een rol gespeeld. Tenslotte dient men bij de interpretatie van deze cijfers bedacht te zijn dat Limburg het kleinst is qua inwonersaantallen en eveneens relatief gezien minder kunstinitiatieven kent dan de overige provincies.

Grafiek 6: Kandidaten beoordelingscommissie Kunsten (2015 en 2018)

Cultureel erfgoed

De Vlaamse overheid kent structurele subsidies toe aan zes Limburgse musea. Van de 23 landelijk ingedeelde gesubsidieerde musea bevinden zich er twee in Limburg, met name het Gallo-Romeins Museum in Tongeren en het Openluchtmuseum Bokrijk (2/23 musea, 8,58% van het budget voor landelijk ingedeelde musea door Vlaanderen structureel gesubsidieerd voor 2019-2023). Van de 22 regionaal ingedeelde musea, die sinds 2018 niet meer door hun provincie maar door Vlaanderen worden gesubsidieerd (afslanking van de provincies), bevinden zich momenteel vier regionaal ingedeelde musea in Limburg, namelijk het Modemuseum in Hasselt, Museum De Mindere in Sint-Truiden, het Jenevermuseum in Hasselt en de Musea Maaseik (4/22, 18,98% van het budget voor regionaal ingedeelde musea door Vlaanderen structureel gesubsidieerd voor 2019-2023). Daarnaast kent de Vlaamse overheid subsidies toe aan zestien cultureelerfgoedconvenants met intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in Vlaanderen, waarvan er zich twee in Limburg bevinden, namelijk de erfgoedcel Mijn-Erfgoed en de erfgoedcel Erfgoed Haspengouw. Daarnaast kende de Vlaamse overheid kwaliteitslabels toe aan collectiebeherende organisaties. Museum De Kolonie in Lommel en Stadsmus in Hasselt dragen een kwaliteitslabel als museum, de Bibliotheek Hasselt Limburg als erfgoedbibliotheek en het Stadsarchief

¹² 'Goedgekeurd' betekent dus 'benoemd', maar geeft geen indicatie over wanneer die benoeming plaats vond. Enkele aanstellingen gebeurden in het voorjaar van 2018, ter aanvulling van de oorspronkelijke pool die in 2015 werd aangesteld.

¹³ Deze data geven de huidige woonplaats van de kandidaten weer. Het geeft dus geen beeld van het adres op het ogenblik dat deze personen kandideerden (in 2015).

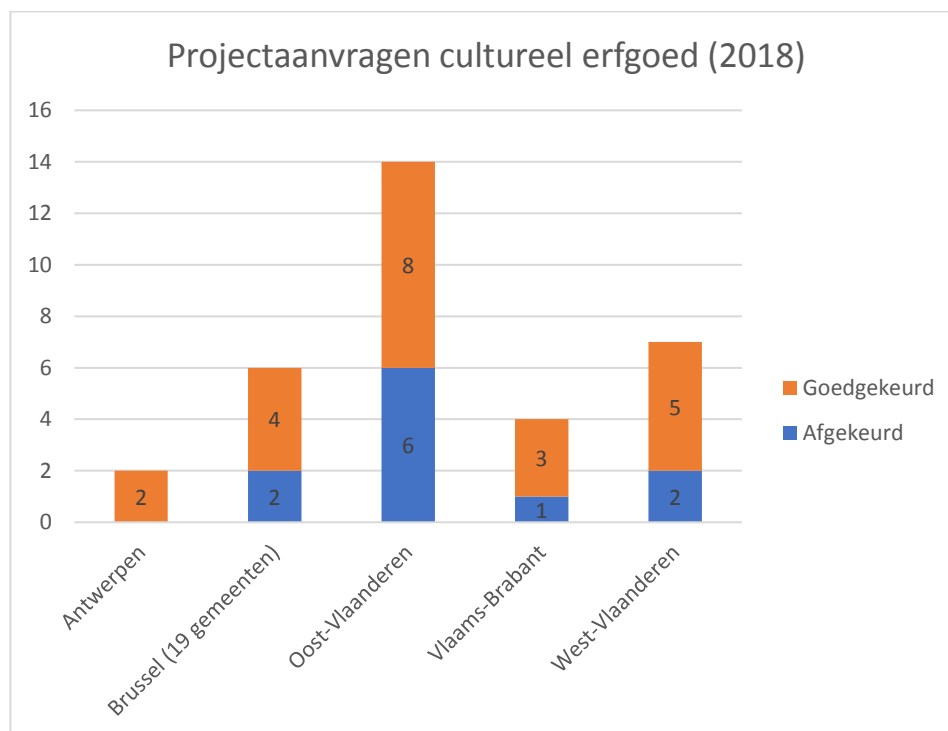
¹⁴ 4% van de kandidaturen werd ingetrokken om ongekende redenen.

¹⁵ Een significant verschil tussen het aantal kandidaten en het aantal goedgekeurde kandidaten per provincie is niet onderzocht.

Tongeren als culturele archieforganisatie. Verder kent de Vlaamse overheid ook subsidies toe aan culturele archieven, erfgoedbibliotheken en dienstverlenende organisaties, maar daarvan zijn er geen in Limburg.

Naast de structurele werking, subsidieert de Vlaamse overheid cultureel-erfgoedprojecten binnen een aantal categorieën: namelijk internationale projecten, internationale projecten die cofinanciering vereisen, niet-periodieke cultureel-erfgoedpublicaties, ontwikkelingsgerichte projecten¹⁶. Cultureel-erfgoedactoren kunnen enkel een projectsubsidie indienen wanneer ze erkend zijn of samenwerken met een erkende organisatie en wanneer het een internationaal project betreft of een ontwikkelingsgericht project waarbij de klemtoon ligt op het belang van het project voor de ontwikkeling van het brede cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen. In 2018 werden er vanuit Vlaanderen 33 dossiers ingediend, waarvan er 22 werden goedgekeurd. Grafiek 7 toont per provincie het aantal dossiers dat positief of negatief werden beoordeeld. Er werd vanuit Limburg geen projectaanvraag ingediend in 2018. In 2017 werd één projectaanvraag (Ontwikkelingsgericht project cultureel erfgoed) ingediend door een Limburgse organisatie, dat bovendien werd goedgekeurd. Opmerkelijk is dat 2018 erg laag scoort qua aantal projectaanvragen. Immers, in 2017 werden 37 aanvragen ingediend, in 2016 werden 38 aanvragen ingediend, in 2015 46 aanvragen en in 2014 52 aanvragen.

Grafiek 7: Projectaanvragen cultureel erfgoed (2018)

¹⁶ Vanaf 2019 is voor projectsubsidies het nieuwe Cultureelerfgoeddecreet van kracht. De soorten projectsubsidies die kunnen worden aangevraagd veranderen hierdoor. Ten eerste zijn de vroegere ontwikkelingsgerichte projecten en internationale projecten (twee onderscheiden categorieën) vervangen door projectsubsidies voor 'cultureelerfgoedwerking op landelijk en internationaal niveau' (één categorie). Ten tweede zijn de niet-periodieke cultureel-erfgoedpublicaties geen afzonderlijke categorie meer. Ten derde zijn de internationale projecten die cofinanciering vereisen, veranderd. Een belangrijke wijziging is dat organisaties die een werkingssubsidie ontvangen, in aanmerking komen voor het aanvragen van alle types beheersovereenkomsten. Dat was op het vorige decreet niet het geval. Organisaties die niet gesubsidieerd of erkend zijn, kunnen een landelijke of internationale projectsubsidie (eerste bolletje) aanvragen, maar moeten dan wel samenwerken met een gesubsidieerde organisatie.

Sinds 2017 worden ook projecten ter waardering van het cultureel erfgoed gesubsidieerd. In 2017 dienden 15 aanvragers in op deze nieuwe subsidielijijn, waarvan er tien dossiers werden goedgekeurd. Vanuit Limburg en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden geen aanvragen ingediend. Openluchtmuseum Bokrijk is wel partner in één van de waarderingsprojecten. In 2018 waren er van de 18 subsidieaanvragen geen aanvragen vanuit de provincie Limburg bij.

Het **relatief lage aandeel aan Limburgse aanvragers is te wijten aan het relatief lage aantal erfgoedspelers in de rurale provincie**. Bovendien wordt het Limburgse erfgoedveld voornamelijk gekleurd door **kleinschalige organisaties en verenigingen, die niet voldoende capaciteit hebben om te werken aan projectaanvragen met een nationale of internationale uitstraling**. Daarenboven wordt vastgesteld dat er **bijzonder weinig samenwerkingen worden aangegaan tussen deze erfgoedspelers onderling**, de subsidiërende instanties ten spijt. Voorts valt op dat de **Limburgse organisaties ondervertegenwoordigd zijn op vormingen en infosessies van steunpunten en belangenorganisaties**. Deze bijeenkomsten functioneren – naast opleidingsmoment – vaak als netwerkevent waarbij er partnerschappen kunnen ontstaan.

In de adviescommissie cultureel erfgoed, in 2017 benoemd voor vijf jaar, zetelen 8 personen, waarvan één professioneel actief in Limburg¹⁷. In de beoordelingscommissies cultureel erfgoed die in 2018 de werkingsubsidies 2019-2023 beoordeelden, zetelden zeven leden die professioneel actief zijn in Limburg, op een totaal van 42 leden. Dit is gelijk aan het gemiddelde van het aantal aangestelde commissieleden per Vlaamse provincie en Brussel. Dit ondanks de ondervertegenwoordiging in de pool van experts, waaruit de commissieleden geselecteerd worden. De pool van experts telt 42 leden die tewerkgesteld zijn in Oost-Vlaanderen, 32 leden in Antwerpen, 19 leden in Brussel, 29 in Vlaams-Brabant, 17 in West-Vlaanderen en 14 in Limburg.

Met het wegvallen van de provinciale subsidies aan cultureel erfgoed door het wegnemen van deze bevoegdheid bij de provincies, lijkt het aangewezen om de Limburgse erfgoedspelers naar de Vlaamse subsidiestromen (Transitiereglement 2018-2019 en Bovenlokaal Cultuurbeleid 2020) toe te leiden.

Enkele uitzonderlijke spelers zijn het Gallo-Romeins museum in Tongeren en het Openluchtmuseum Bokrijk. Allebei landelijk erkende musea. Bokrijk neemt voor de nieuwe erfgoedronde 2019-2023 met 'CRAFTS.' een landelijk dienstverlenende rol om op landelijk niveau erfgoedbeheerders en erfgoedgemeenschappen te begeleiden en te ondersteunen rond het thema vakmanschap. De administratie signaleert wel een initiatief dat ambitie heeft: het mijnmuseum in Beringen dat inzet op een provinciale uitstraling. Op vlak van cultureel-erfgoedconvenants merkt de administratie op dat Hasselt vanaf 2015 zijn werkingssubsidie is kwijtgeraakt. Er werd in de aanloop van de aanvraag gevraagd om het werkingsgebied van de conventant uit te breiden. Hasselt diende samen met Zonhoven en Diepenbeek een dossier in maar dit werd als onvoldragen beoordeeld.

De regio heeft met het mijnverleden, Tongeren en Bokrijk wel uitzonderlijke troeven. Tongeren als voormalige hoofdstad van een Romeinse Civitas heeft het belangrijkste Romeinse museum in België. Het Openluchtmuseum in Bokrijk trok in 2017 maar liefst 296 192 bezoekers. Desondanks lijken mensen uit de regio Bokrijk voornamelijk te zien als wandel- of eventpark. Verder lijkt ook het mijnverleden nog te lokaal ontsloten, ondanks heel wat boeiende initiatieven rond ontsluiting en kennisdeling. Grotere sites als de abdij van Herkenrode (Hasselt) of Alden Biesen (Bilzen) lijken in ditzelfde bed ziek. Hun **profilering, werking en uitstraling kan veel duidelijker, zowel inhoudelijk als communicatief**. Het wegvallen van een eigen erfgoedcel in Hasselt heeft geleid tot een versplinterde werking van de verschillende instellingen, die programmatorisch maar ook communicatief nu te apart werken. Voorbeelden uit Antwerpen of Gent

¹⁷ Bij de samenstelling van de adviescommissie en de beoordelingscommissies Cultureel Erfgoed zal men voor het bepalen van de evenwichten eerder de werkplaats dan de woonplaats van de kandidaat in acht nemen. De bepaling tot welke provincie een lid van de commissie of de pool gerekend wordt, berust in dit dossier bijgevolg op de werkplaats van de persoon.

leren dat, net in deze niche, fusies en duidelijke communicatie bijdragen aan een vernieuwend elan voor de erfgoedsector.

Met de nieuwe erfgoedronde in 2018 (Cultureelerfgoeddecreet) zijn op het M HKA en KMSKA na geen nieuwe cultureel-erfgoedinstellingen erkend. Wel zijn de collectiebeherende instellingen opnieuw ingedeeld bij het landelijke en regionale niveau (en dus gesubsidieerd) voor de beleidsperiode 2019-2023. Hoewel de spreiding over de provincie hier zeker positief valt te beoordelen, blijft de **uitstraling van de werking van de instellingen nog te regionaal**. Interessante voorbeelden zoals Kasteel van Gaasbeek laten duidelijk merken dat kruisbestuivingen met andere disciplines zoals kunsten werken.

Wat betreft mijnerfgoed zijn er met de komst van een algemene erfgoedcel Mijn-Erfgoed en uiteindelijke reconversies van de verschillende mijnsites wel succesvolle stappen ondernomen, maar ook hier is de uitstraling en inbedding nog erg lokaal. Toeristische cijfers, maar ook de impactstudie Manifesta^[1], spreken nochtans over een groot potentieel van het mijnerfgoed. **Een verdere positionering en profilering van de steden** (Lommel met Glas, Beringen met BE-Mine, Bilzen met klassieke muziek, etc.) kan de herkenbaarheid en publieke ontsluiting vergroten.

In het kader van het Europees jaar voor het Cultureel Erfgoed werd in 2018 ook een projectoproep gelanceerd. Met de projectsubsidies wilde de Vlaamse overheid: het draagvlak voor de zorg voor erfgoed verhogen, de samenwerking tussen diverse actoren bevorderen, de maatschappelijke dimensie van de erfgoedzorg stimuleren en de kwalitatieve bottom-up initiatieven tijdens het EYCH18 in Vlaanderen aanmoedigen. De focus in de projecten lag voor zowel cultureel als onroerend erfgoed op participatie en educatie. In totaal werden 38 projectaanvragen ontvangen, 7 hiervan kwamen uit de provincie Limburg. Vier van deze zeven projecten ontvingen financiële ondersteuning voor een totaal van 89.998,00 euro.

In 2018 besliste minister Gatz beurzen toe te kennen voor het doorgeven van vakmanschap binnen een meester-leerling traject. Niet alleen voor oude ambachten, maar evengoed voor maar evengoed voor het doorgeven van *craftbrewing* en vernieuwende juweelkunst, podiumkunsten als clown-acts of kruisbestuivingen tussen vechtkunsten en hedendaagse dans konden beurzen worden aangevraagd. In totaal werden 107 aanvragen ontvangen, 27 hiervan ontvangen effectief een beurs voor een periode van maximaal 24 maanden. Voor een regionale indeling van de aanvragen werd gekeken naar de officiële woonplaats van de meester. Vanuit de provincie Limburg werden in het totaal 13 aanvragen ontvangen, 4 hiervan worden gehonoreerd met een beurs. Er worden middelen vrijgemaakt voor het doorgeven van het vakmanschap van het ambachtelijk jenever- en likeurstoken, voor Craftbewerking, voor het doorgeven van vakmanschap rond wijnbouw in de stad en voor het werken met Glazuur en pigment.

Cultuureducatieve jeugdverenigingen

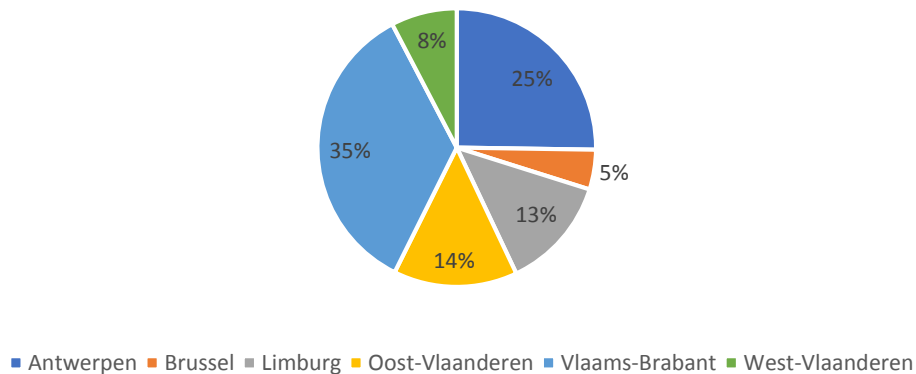
Het decreet betreffende het jeugd- en kinderrechtenbeleid voorziet onder andere in de subsidiëring van cultuureducatieve verenigingen om de artistieke creativiteit van de jeugd te stimuleren en de jeugd de taal van de kunsten te leren begrijpen en gebruiken. **Op een totaal van twintig structureel** op Vlaams niveau gehonoreerde cultuureducatieve verenigingen in Vlaanderen en Brussel voor de periode 2018-2021, **zijn er twee gevestigd in Limburg**. Wanneer we het totale subsidiebudget (€ 2.879.368,71) uitsplitsen per provincie, bekomen we onderstaande verdeling. Grafiek 8 laat zien dat Antwerpen het grootste deel van de koek krijgt (35%), gevolgd door Vlaams-Brabant (25%). Oost-Vlaanderen en Limburg scoren gelijkaardig qua subsidiebudget (respectievelijk 14% en 13%). Opvallend hierbij is dat Oost-Vlaanderen deze subsidie verdeelt over vier verenigingen en Limburg slechts over twee. West-Vlaanderen (8%) en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (5%) krijgen, in vergelijking met de andere provincies, voor hun verenigingen de laagste subsidiebedragen.

^[1] Van Oost, O., Pauwels, C. & Moons, A. (2013). *Ruimte voor hedendaagse kunst in Limburg? Een onderzoek naar de betekenis en impact van de hedendaagse kunstinitiatieven Manifesta 9, Z33 en pit binnen een laatmoderne Limburgse samenleving*. Provincie Limburg.

Waarom er relatief weinig gesubsidieerde verenigingen vanuit Limburg zijn? Sinds het vernieuwd jeugd- en kinderrechtendecreet (2012) is 't Kwasteeltje de enige Limburgse cultuureducatieve vereniging die een aanvraag heeft ingediend bij de Vlaamse overheid. Villa Basta, ook gevestigd in Limburg, is reeds gesubsidieerd via deze weg. De normen om in het decreet te kunnen stappen (via een erkenning) zijn niet weggelegd voor lokale of kleine initiatieven.

Grafiek 8: Cultuureducatieve verenigingen per provincie

Verdeling subsidiebudget cultuureducatieve verenigingen

Aantal gesubsidieerde verenigingen	Totaal
Antwerpen	7
Brussel	2
Limburg	2
Oost-Vlaanderen	4
Vlaams-Brabant	3
West-Vlaanderen	2
Totaal	20

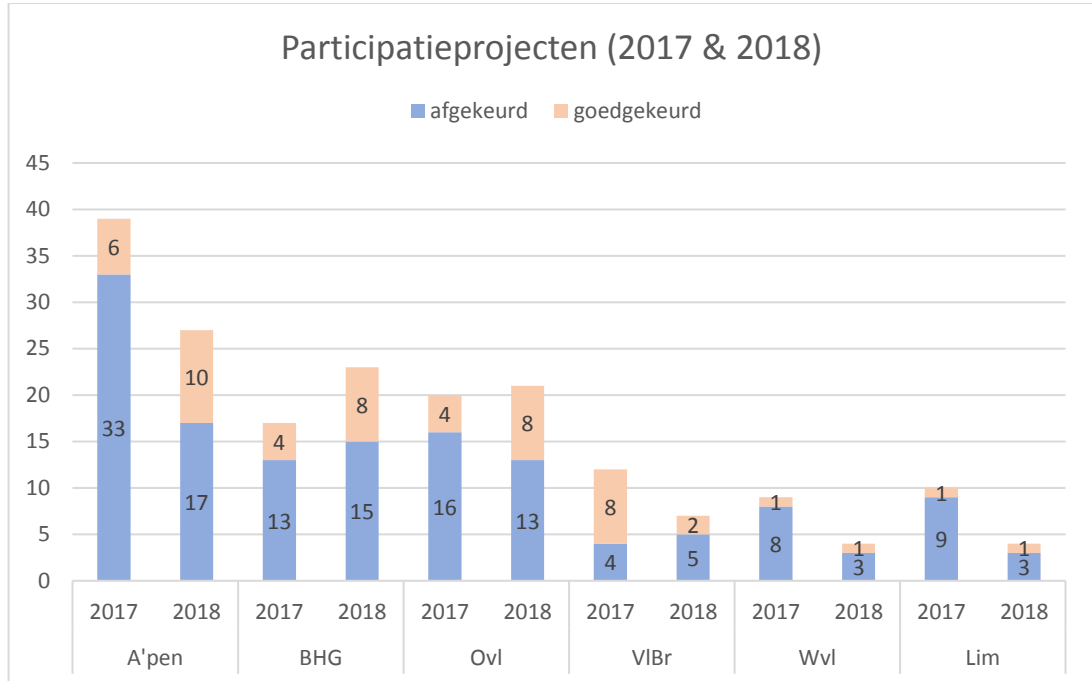
Participatie

Het Participatiedecreet beoogt de ondersteuning, verrijking en versterking van de participatie in het cultuur-, jeugd- en sportbeleid en heeft bijzondere aandacht voor kansengroepen. De Vlaamse Regering subsidieert jaarlijks voor een periode van een, twee of drie jaar participatieve projecten die kansengroepen op weg helpen naar het cultuur-, jeugdwerk of sportaanbod of valoriseert initiatieven die uitgaan van kansengroepen. Op die manier wil de Vlaamse Regering een diverse, duurzame en actieve participatie van kansengroepen aan cultuur, jeugdwerk en sport bevorderen. De projecten moeten worden opgezet door een vereniging zonder winstoogmerk.

Grafiek 9 geeft een overzicht van het aantal afgekeurde en goedgekeurde subsidieaanvragen voor participatieprojecten per provincie voor 2017 en 2018. Antwerpen diende voor beide jaren het meeste aanvragen in. **Limburg diende in 2017 tien en in 2018 vier subsidieaanvragen voor participatieprojecten in en is zo een van de provincies met het laagste aantal ingediende dossiers.** Echter, wanneer men kijkt naar het aantal ingediende dossiers per 100.000 inwoners scoort Limburg in 2017 relatief goed met 1,15 subsidieaanvragen. In 2018 zakt dit tot 0,46 ingediende dossiers per 100.000 inwoners en eindigt de provincie net niet als laatste in de rij. Het is opvallend dat het aantal goedgekeurde dossiers erg laag ligt in vergelijking met het aantal ingediende dossiers. De slaagkans is met andere woorden voor elke provincie relatief laag.

Wanneer aanvragen – uit Limburg of uit de overige provincies – negatief beoordeeld worden, is dit voornamelijk te wijten aan een gebrek aan duidelijke focus op kansengroep(en), omdat ze te weinig participatief of te weinig vernieuwend zijn, omdat er te weinig aandacht is voor verduurzaming bij organisaties die al structureel gesubsidieerd worden en wanneer de projecten zich slechts tot een schoolcontext richten.

Grafiek 9: Participatieprojecten (2017 & 2018)

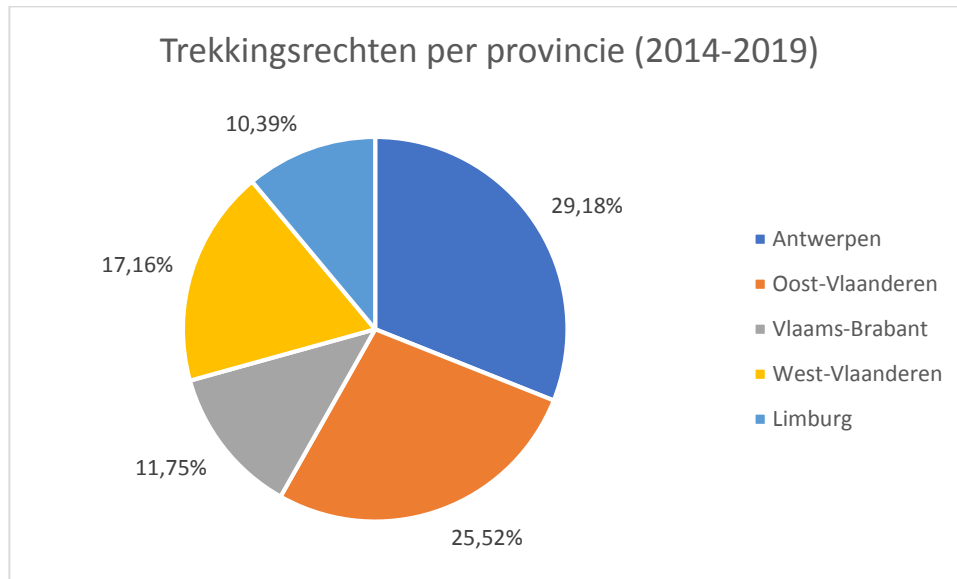
Som subsidies per provincie (2017)	€ 125 357,00	€ 211 133,02	€ 122 420,00	€ 130 689,00	€ 15 000	€ 40 700,00
Som subsidies per provincie (2018)	€ 527 855,50	€ 436 348,00	€ 675 000,00	€ 124 000,00	€ 30 000	€ 20 000,00
Ingediende dossiers per 100.000 inwoners (2017)	2,11	1,43	1,33	1,05	0,76	1,15
Ingediende dossiers per 100.000 inwoners (2018)	1,46	1,93	1,40	0,62	0,34	0,46

Daarnaast ondersteunt de Vlaamse overheid lokale netwerken voor de bevordering van de vrijetijdsparticipatie van personen in armoede. Gemeenten of intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kunnen zelf beslissen of ze een lokaal netwerk oprichten¹⁸. Deze gemeentelijke netwerken krijgen als opdracht de participatiedrempels voor personen in armoede op het vlak van cultuur-, jeugdwerk en sport weg te werken. Grafiek 10 toont dat een totaal trekkingsrecht van

¹⁸ Het lokaal netwerk dient minimaal uit volgende partners te bestaan: de gemeentelijke vrijetijdsdienst(en) (= cultuur-, jeugd- en sportdienst), het OCMW en de verenigingen van personen in armoede die actief zijn in de gemeente of andere relevante lokale organisaties die hun werking onder meer tot personen in armoede richten. De gemeente dient dan uiterlijk op 1 oktober van het voorafgaande kalenderjaar een afsprakennota vrijetijdsparticipatie en een subsidieaanvraag bij de Vlaamse administratie in. Deze afsprakennota loopt vanaf het tweede jaar van de gemeentelijke legislatuur tot en met het eerste jaar van de volgende gemeentelijke legislatuur. Men kan jaarlijks instappen. Als de minister de afsprakennota vrijetijdsparticipatie heeft aanvaard, ontvangt de gemeente een jaarlijks trekkingsrecht, dat per aanvrager afhangt van het aantal rechthebbenden op verhoogde tegemoetkoming en het aantal gerechtigden op maatschappelijke integratie in de gemeente. Een bijkomende vereiste voor het ontvangen van een trekkingsrecht is dat de gemeente minstens driemaal het trekkingsrecht verantwoordt¹⁸.

€ 1.650.000 wordt voorzien voor de periode 2014-2019 voor de lokale netwerken in Vlaanderen. 6% van dit totale trekkingsrecht wordt voorbehouden voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie¹⁹.

Grafiek 10: Trekkingsrechten per provincie (2014-2019)

In 2017 telde Limburg 12 lokale netwerken, waarvan er twee in dat jaar voor de eerste keer gesubsidieerd werden. **In 2017 ontvingen deze 12 Limburgse lokale netwerken € 51.404,00 aan trekkingsrechten, ofwel 3,11% van het totale trekkingsrecht.** De centrumstad Genk, de stad Bilzen en de gemeente Houthalen-Helchteren worden sinds 2018 gesubsidieerd en de centrumstad Hasselt en de steden Beringen, Hamont-Achel, Lommel en Tongeren hebben uiterlijk op 1 oktober 2018 een afsprakennota vrijetijdsparticipatie 2019 bij de Vlaamse administratie ingediend. Hasselt en Genk vormen daardoor een grote uitzondering op de centrumsteden uit de andere provincies die zich al tijdens de eerste periode (2009-2013) aansloten.

De reden waarom er **relatief weinig subsidieaanvragen voor participatieve projecten en lokale netwerken in Limburg** worden ingediend, ligt mogelijk aan de aanwezigheid van de **Limburgse speler Horizont**, een vzw die zich inzet voor vrijetijdsbesteding voor mensen met een beperkt budget. Bovendien kunnen verenigingen uit gemeenten zonder lokaal netwerk (tot en met 2019!) voor een financiële tegemoetkoming in het kader van de lokale vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede terecht bij het Fonds Vrijetijdsparticipatie. Het fonds is een onderdeel van Demos vzw²⁰, een vzw die op zijn beurt erkend is als Vlaamse participatie-instelling in het kader van het Participatiedecreet en aldus Vlaamse subsidies ontvangt. Voor de lokale vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede komt het Fonds voor 80% tussen in de ticketprijs of het lidgeld. **Sociale organisaties in 28 van de 44 Limburgse gemeenten maakten gebruik van de tussenkomsten van het Fonds Vrijetijdsparticipatie.** Om de (Limburgse) gemeenten waar het Fonds momenteel in de lokale vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede via een lidorganisatie financieel tussenkomt, te stimuleren om zelf een lokaal netwerk op te richten, ontving Demos vzw in 2018 een eenmalige subsidie van € 130.000,00. Wanneer subsidieaanvragen voor lokale netwerken van (Limburgse) gemeenten negatief werden beoordeeld, is dit omdat ze niet voldeden aan de subsidievoorwaarden die het Participatiedecreet oplegt.

Amateurkunsten

Amateurkunsten waaronder theater, dans, beeld en beeldende kunst (zowel film, fotografie, video als schilder- en beeldhouwkunst en aanverwanten), muziek en letteren worden gecoördineerd door een koepelorganisatie, gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Deze gesubsidieerde organisaties zijn Breedbeeld, Creatief Schrijven, Danspunt, Kunstwerk(t), Koor&Stem, Muziekmozaïek, Opendoek, Poppunt

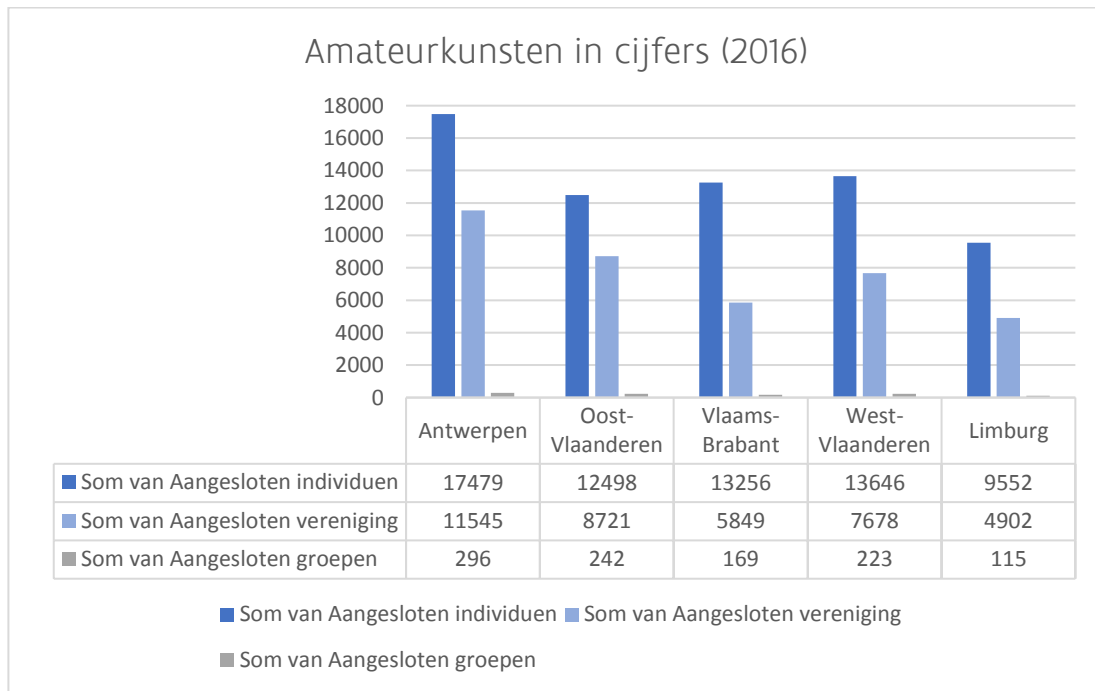
¹⁹ Dit aandeel werd niet opgenomen in grafiek

²⁰ Zie ook https://www.fondsvrijetijdsparticipatie.be/nl/home_1.aspx

en Vlamo. Daarnaast hebben de sociaal-culturele sector en amateurkunsten, na het wegvallen van de platformwerking van de provincie in 2018, het nieuwe platform Cultuurnet.Limburg opgericht. Het platform dient in eerste instantie om informatie uit te wisselen en beoogt talentontwikkeling van professionele partners en cultuurcentra. Daarnaast wil het fungeren als intermediair in het sociaal-artistische landschap en als aanspreekpunt voor lokale besturen rond een participatief en gedragen cultuurbeleid.

Grafiek 11 geeft voor het werkingsjaar 2016, per provincie, het aantal individuen, groepen en verenigingen die aangesloten zijn bij een van voornoemde koepelorganisaties weer²¹. **De grafiek laat zien dat de provincie Limburg de minste aangesloten of geregistreerde individuen, groepen en verenigingen telt. Deze cijfers zijn contrasterend met de cijfers die betrekking hebben op West-Vlaanderen, een provincie die qua inwonersaantallen en qua geografische ligging vergelijkbaar is met Limburg.**

Grafiek 11: Amateurkunsten in cijfers

Een mogelijke verklaring is van historische en persoonlijke aard. Historisch gezien vonden lokale organisaties makkelijk de weg naar beperkte lokale en provinciale subsidies en zagen ze omwille hiervan de noodzaak niet in voor participatie bij koepelorganisaties. Bijzonder is dat de provincie Limburg in het verleden minder investeerde dan andere provincies in deze types organisaties. De persoonlijke redenen zijn vaak terug te brengen tot (lokale) spanningen tussen koepels en organisaties. Vaak wordt er een zekere mate van professionalisme verwacht die kleinere, vrijwilligersorganisaties niet kunnen behalen. Verschillende van deze amateurkunstenkoepels geven aan dat ze zich extra moeten inspannen om organisaties in Limburg te bereiken. Dit heeft verschillende oorzaken: de zetel van de koepel is gevestigd in een andere provincie en daardoor wekt de organisatie onterecht de indruk louter provinciaal te zijn, er zijn minder initiatieven en groepen in Limburg dan in andere provincies, een regionaal netwerk voor deze sectoren dat bovenlokale initiatieven communiceert naar de kleinere spelers ontbreekt, etc. Het is vermeldenswaardig te herhalen dat Limburg de provincie is die het minste aantal inwoners telt ten opzichte van het totaal aantal inwoners in het Vlaams gewest (namelijk 11%, supra). Verder vinden er wel enkele voorname amateurkunstenfestivals met internationale uitstraling plaats in Limburg, zoals het Europees Muziekfestival voor de Jeugd te Neerpelt, de internationale Mars- en

²¹ De cijfers zijn afkomstig uit Sisca, een platform waar data over het Sociaal-Cultureel volwassenenwerk en de Amateurkunsten worden verzameld. Het beeld is wel genuanceerd: niet alle organisaties leveren hun cijfers op dezelfde manier aan.

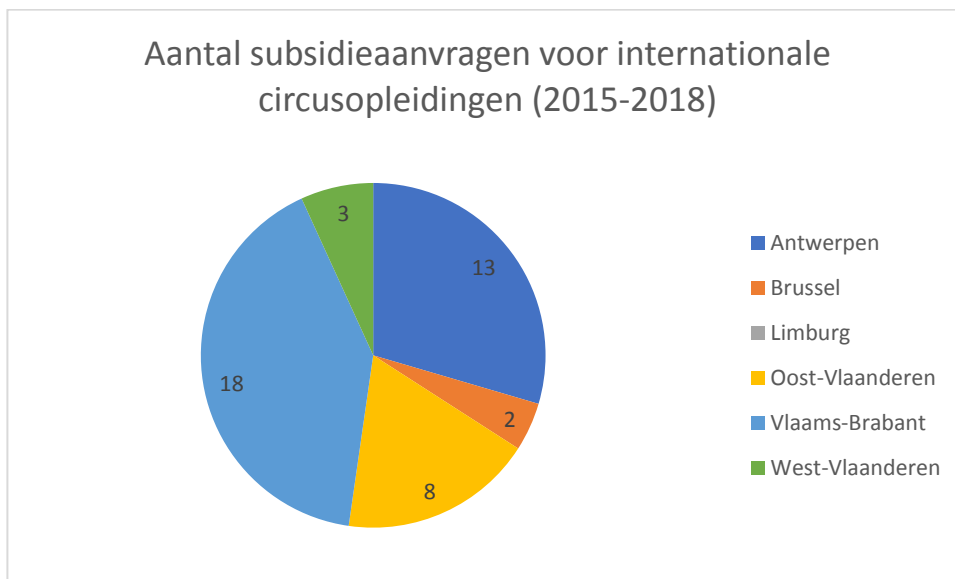
showwedstrijd van Hamont en de internationale koorwedstrijd in Maasmechelen. De aanwezigheid van dergelijke grotere festivals en organisaties in Limburg die niet georganiseerd worden door een door de Vlaamse Overheid gesubsidieerde koepelorganisatie, maakt de noodzaak voor organisaties om zich aan te sluiten bij de koepels in Limburg misschien minder groot, en draagt mogelijk bij aan een lager aantal geregistreerden in de provincie.

Circuskunsten

Het is aan te nemen dat de aanwezigheid van een belangrijke speler als Dommelhof (een provinciale instelling) in Neerpelt een niet te onderschatten invloed heeft. Theater op de Markt (georganiseerd door Dommelhof) is het (circus)festival dat de hoogste subsidie geniet op basis van het Circusdecreet (391.741 euro in 2018). Naast het organiseren van een festival (met een zeer groot en internationaal publieksbereik) is Dommelhof Neerpelt een zeer belangrijke plek voor circusresidenties, -coproducties en -netwerking. Dat circusartiesten en -compagnieën op die manier naar Limburg (Neerpelt) de weg vinden en Limburg de weg naar Brussel hoeft te verbazen. Komt daarbij dat net over de grens twee circushogescholen gevestigd zijn in Tilburg (Fontys Hogeschool voor de Kunsten) en Rotterdam (Codarts Hogeschool voor de Kunsten). Dommelhof Neerpelt vindt in die twee instellingen een goede partner. Menig Vlaams student trok met Vlaams subsidiegeld (Circusdecreet) naar Tilburg of Rotterdam om er een bachelor diploma in circuskunsten te behalen. Verder is de aanwezigheid van goede cultuurcentra in Limburg positief voor het circusveld, te meer daar die steeds vaker ook circus programmeren zowel in- als outdoor. We mogen stellen dat Limburg geen onbekende is wat circus betreft en met Dommelhof zelfs een vuurtoren heeft.

Wanneer we kijken naar subsidieaanvragen voor internationale circusopleidingen dan is heel opvallend dat in de periode 2015-2018 geen enkele aanvraag uit Limburg komt. Op 44 unieke personen komen er 18 (+/-41%) uit Vlaams-Brabant. Leuven heeft dan ook het oudste en grootste circusatelier en een circushumaniora. Ook andere grote circusateliers, gelegen in Antwerpen en Gent, leveren jongeren die doorstromen naar gespecialiseerde circusopleidingen. De werking van het Brusselse atelier is nog vrij jong en vertaalt zich nog niet in een grote doorstroom. West-Vlaanderen heeft een middelgroot circusatelier. Limburg heeft enkele kleinere circusateliers. We mogen stellen dat de aanwezigheid van grote circusateliers zeer bepalend is voor het aantal jongeren dat een voortgezette internationale circusopleiding volgt.

Grafiek 12: Subsidieaanvragen voor internationale circusopleidingen (2015-2018)

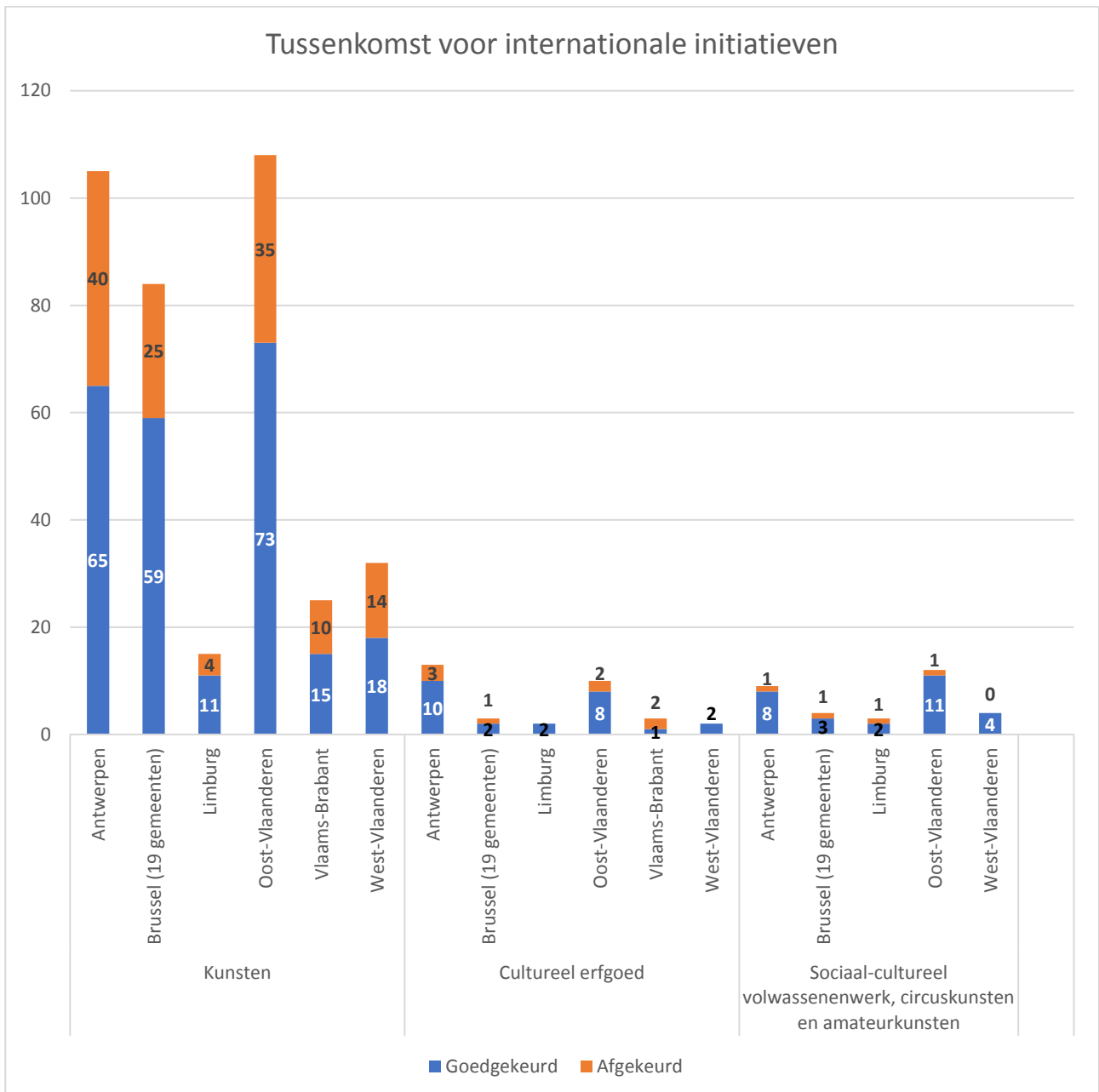
Tussenkomsten voor internationale initiatieven

De Vlaamse overheid komt culturele initiatieven tegemoet in internationale reis- en verblijfskosten die gemaakt worden in het teken van studiereizen, deelname aan internationale samenwerkingen of festivals, een internationale bilaterale uitwisseling etc. De subsidie kan aangevraagd worden door spelers uit de kunsten, het cultureel erfgoed en de amateur- en circuskunstensector, maar stelt voor elk van deze sectoren specifieke subsidievoorwaarden. Zo dienen aanvragers uit de culturele erfgoedsector reeds een werkingssubsidie te ontvangen en komen aanvragers uit de kunsten- en circussector enkel in aanmerking als er sprake is van een presentatiemoment.

Grafiek 13 geeft een overzicht van het aantal goedgekeurde en afgekeurde aanvragen voor een tussenkomst in internationale initiatieven per provincie voor het jaar 2017. Het valt op dat de meeste aanvragen uit de kunstensector komen. Dit relatief hoge aantal aanvragen uit de kunstensector in beschouwing genomen, is duidelijk de aanwezigheid van de grootstedelijke context te merken. Tevens is te zien dat de kans dat een subsidieaanvraag wordt goedgekeurd relatief groot is bij de sectoren cultureel erfgoed en sociaal-cultureel werk²². **Limburg behoort voor elke sector bij de provincies die het minst (goedgekeurde) aanvragen indienen.** Het is mogelijk dat Limburgse organisaties en individuen de weg nauwelijks tot niet vinden naar deze subsidiestroom. Daarnaast is het mogelijk dat Limburgse spelers, ten opzichte van de andere provincies, minder beroep doen op (tussenkomsten voor) internationale reis- en verblijfskosten.

²² Aanvragers die behoren tot de sector sociaal-cultureel werk kunnen bovendien nog worden opgesplitst naar de volgende subsectoren: participatiebeleid, bewegingen, Vlaamse gebarentaal, circuskunsten, amateurkunsten, lokaal cultuurbeleid. Om het overzicht te bewaren kiezen we ervoor om de gegevens samen te brengen onder hun koepelsector.

Grafiek 13: Tussenkost voor internationale initiatieven (2017)

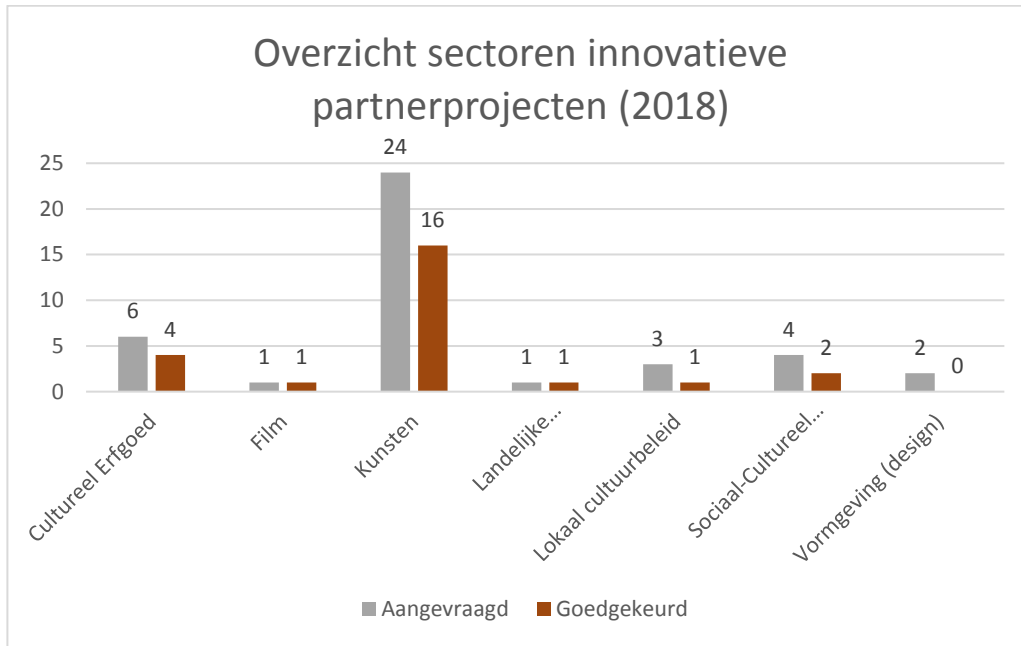
Innovatieve partnerprojecten

De Vlaamse Regering subsidieert sinds 2017 innovatieve partnerschappen tussen minstens één culturele partner en minstens één niet-culturele partner. Partnerprojecten openen voor de cultuursector vaak gesloten deuren naar andere sectoren en bieden de middelen en tijd om nieuwe onderwerpen en vraagstellingen te exploreren. Culturele organisaties treden uit hun comfortzone en verleggen samen met de partners, uit gekende of ongekende sectoren, hun grenzen. De projectsubsidie bedraagt maximaal € 20.000 en minimaal € 7.000 per project. Het betrokken project mag geen dubbele subsidiëring genieten. De eigen inbreng van de niet-culturele partner(s) bedraagt minimaal 25% van de totale kosten²³.

In 2018 werden 41 projecten ingediend, waarvan er 25 projecten werden goedgekeurd voor een totaalbedrag van € 404 862,50. Grafiek 14 laat zien dat culturele partners van ingediende en gesubsidieerde partnerprojecten in 2018 voornamelijk afkomstig zijn uit de kunstensector.

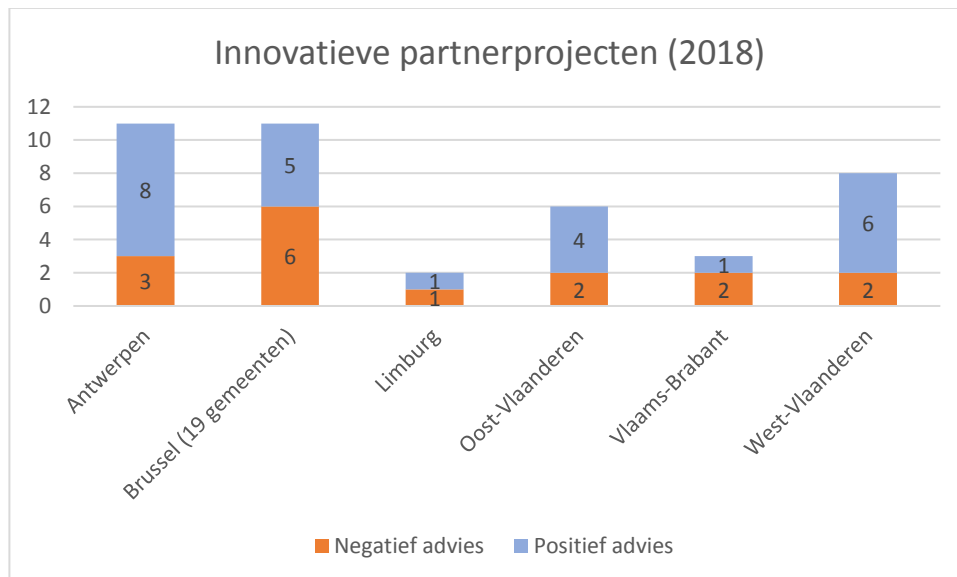
²³ <https://cjsm.be/cultuur/themas/cultuur-en-economie/innovatieve-partnerprojecten>

Grafiek 14: Overzicht sectoren innovatieve partnerprojecten (2018)

Wanneer we de geografische spreiding van de aanvragers (die goedgekeurd of afgekeurd werden) in kaart brengen, wordt onderstaand beeld bekomen. **Vanuit Limburg werden slechts twee aanvragen ingediend, waarvan één werd betoelaagd. Vlaams-Brabant scoort iets beter met drie aanvragen, waarvan er twee werden betoelaagd.**

Grafiek 15: Aanvragen innovatieve partnerprojecten (2018)²⁴

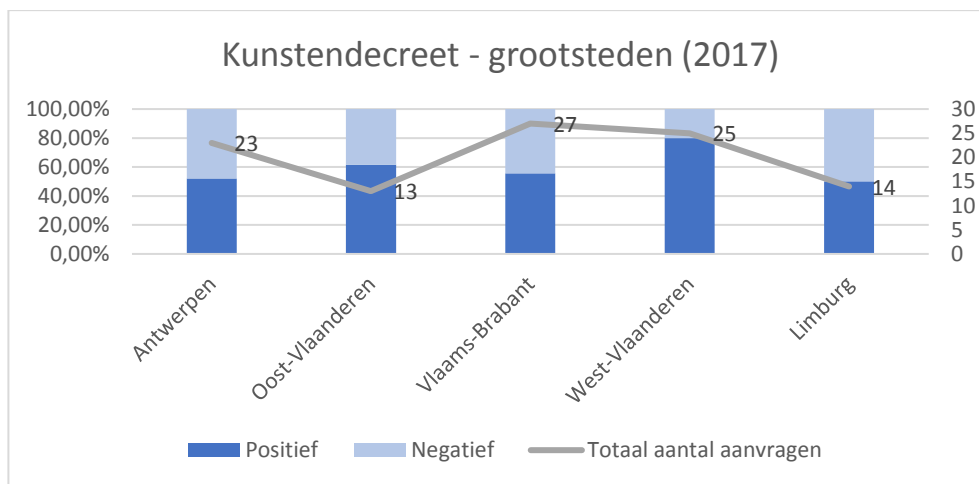

²⁴ De onontvankelijke dossiers zijn niet opgenomen in Grafiek 15.

Grootstedelijk effect

Een belangrijke nuance voor de teleurstellende Limburgse cijfers met betrekking tot de subsidieaanvragen bij de Vlaamse overheid, schuilt echter in de grootstedelijke context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Antwerpen en Gent. Een aanzienlijk deel van de aanvragers (52,85% van de totaalbedrag aan Vlaamse subsidies) is gevestigd in een van deze drie steden. **Wanneer we bijvoorbeeld de aanvragen van de laatste structurele subsidieronde van het Kunstendecreet erbij halen, geven de steden Antwerpen en Gent een belangrijke vertekening voor hun provincies ten opzichte van Limburg, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen.** Grafiek 16 geeft de situatie weer als we kijken naar het aandeel van ingediende en goedgekeurde dossiers en hierbij de aanvragen uit de steden Antwerpen en Gent uit de cijfers lichten. De initiële verschillen tussen de provincies met en zonder grootsteden worden in deze analyse in grote mate weggevlakt.

Grafiek 16: Kunstendecreet zonder grootsteden

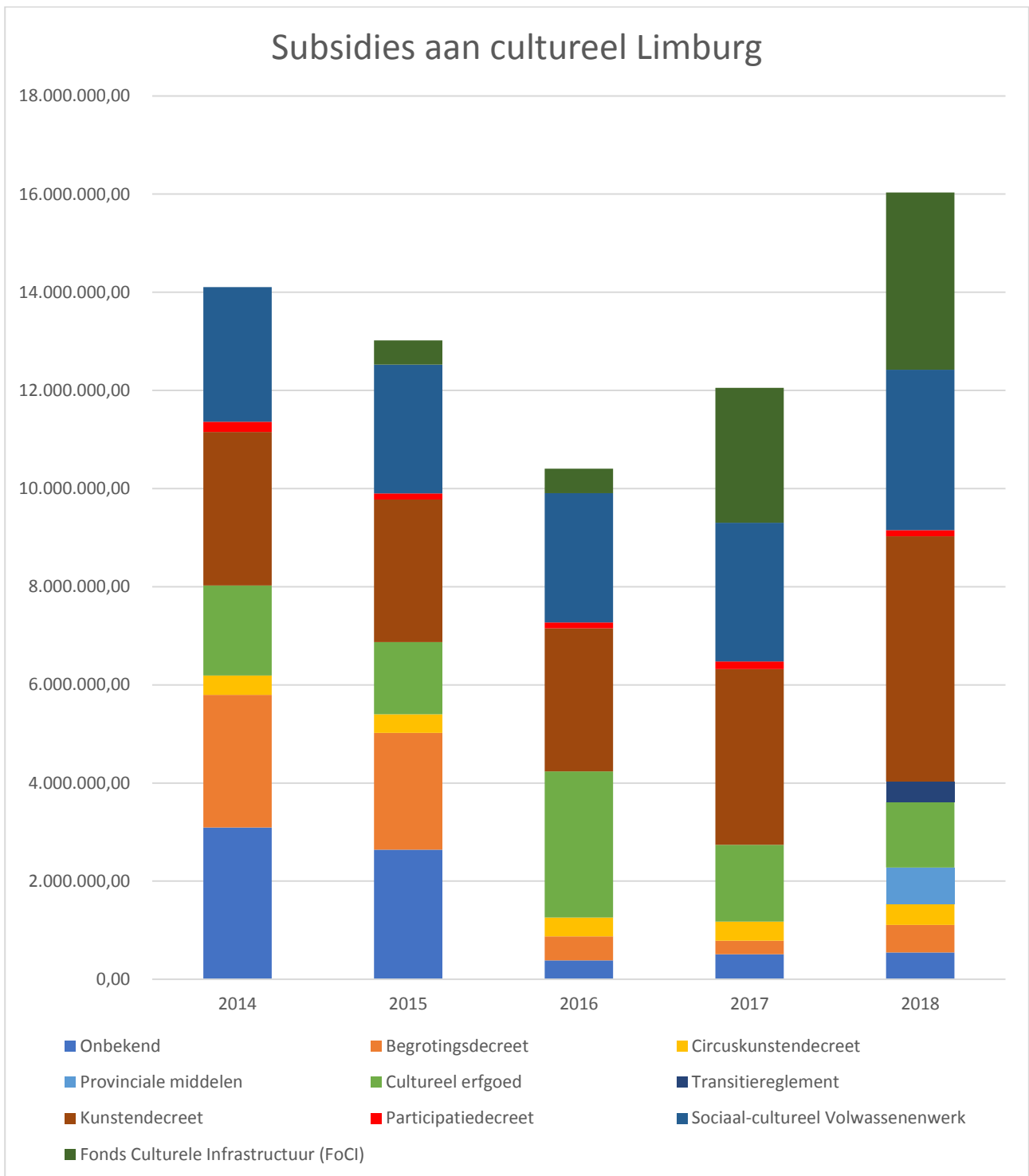

Subsidies van CJM naar cultureel Vlaanderen

Grafiek 17 visualiseert voor de periode 2014-2018 de middelen die van de Vlaamse overheid naar cultureel Limburg zijn gevloeid. Parallel aan de hierboven besproken analyses, beperken we ons voor deze oefening tot dezelfde sectoren. Namelijk, Grafiek 17 visualiseert de budgetten voor het Begrotingsdecreet²⁵, Circuskunstendecreet, Cultureel erfgoeddecreet, Kunstendecreet, Transitierglement, Participatiedecreet en het decreet voor Sociaal-cultureel volwassenenwerk en de middelen die sinds 2018 van de provincie zijn overgekomen. Ook werden middelen toegevoegd, die naar Limburg zijn gevloeid, maar waarvan het niet duidelijk is onder welke decretale basis dit gebeurde. Tenslotte werden de investeringen aan culturele infrastructuur projecten (FoCI-middelen) mee opgenomen.

²⁵ Via het Begrotingsdecreet (ontwerpen van decreet houdende de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap) kunnen subsidiemiddelen worden toegekend voor culturele initiatieven. Zo worden bijvoorbeeld LOTTO-middelen toegekend aan culturele initiatieven op basis van het begrotingsdecreet.

Grafiek 17: subsidies cultuurveld in het kader van het Cultuurplan voor Limburg (2014-2018)

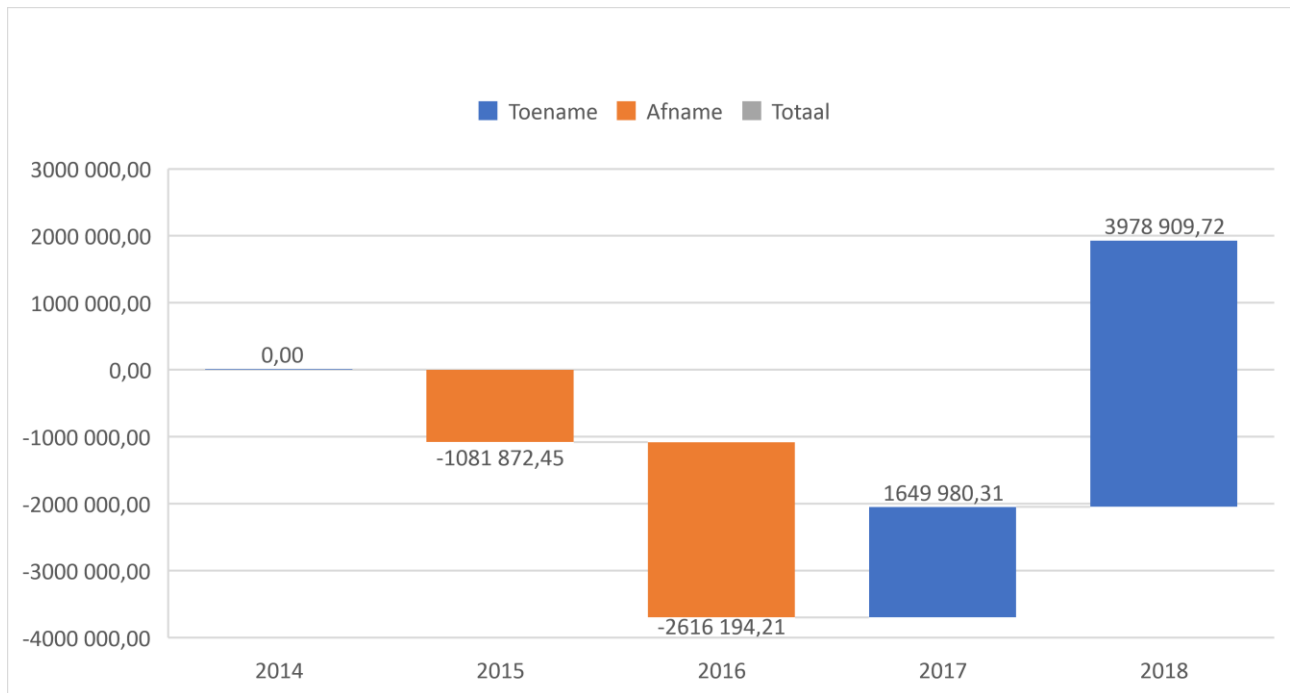

Grafiek 17 laat zien dat er vanuit het departement Cultuur, Jeugd en Media € 16 033 809,51 naar cultureel Limburg vloeide. Ten opzichte van 2014 is dat totaalbedrag dus met 13,69% toegenomen. Ten opzichte van 2017 zijn de middelen in 2018 dan weer met € 3 978 909,72 (33,01%) toegenomen. Het aandeel aan middelen binnen het Kunstendecreet blijft groot, over de verschillende jaren heen. Ten opzichte van 2014 stijgen de middelen voor de kunsten in 2018 met 60%. De grafiek laat tevens een sterke groei zien in de FoCI-middelen over de jaren heen. Ten opzichte van 2017 stijgen deze middelen in 2018 met 31,26% (van € 2 751 496,26 naar

€ 3 611 674,00). In 2018 zien we tevens een stijging van de middelen door de voormalige provinciale middelen en de middelen die via het Transitierglement werden toegekend.

Grafiek 18 laat voor de jaren 2014, 2015, 2016, 2017 en 2018 de afname en toename in Vlaamse subsidiemiddelen²⁶ naar cultureel Limburg zien ten opzichte van het referentiejaar 2014. Ten opzichte van 2014 dalen de middelen in 2015 met 7,67%, en in 2016 met 26,22%. De middelen in 2017 groeien dan weer met 15,86% ten opzichten van 2016, maar zijn nog steeds 85,48% van het subsidiebedrag dat in 2014 naar Limburg stroomde. In 2018 nemen de middelen, ten opzichte van 2014, toe met 13,69%.

Grafiek 18: Watervalgrafiek subsidies

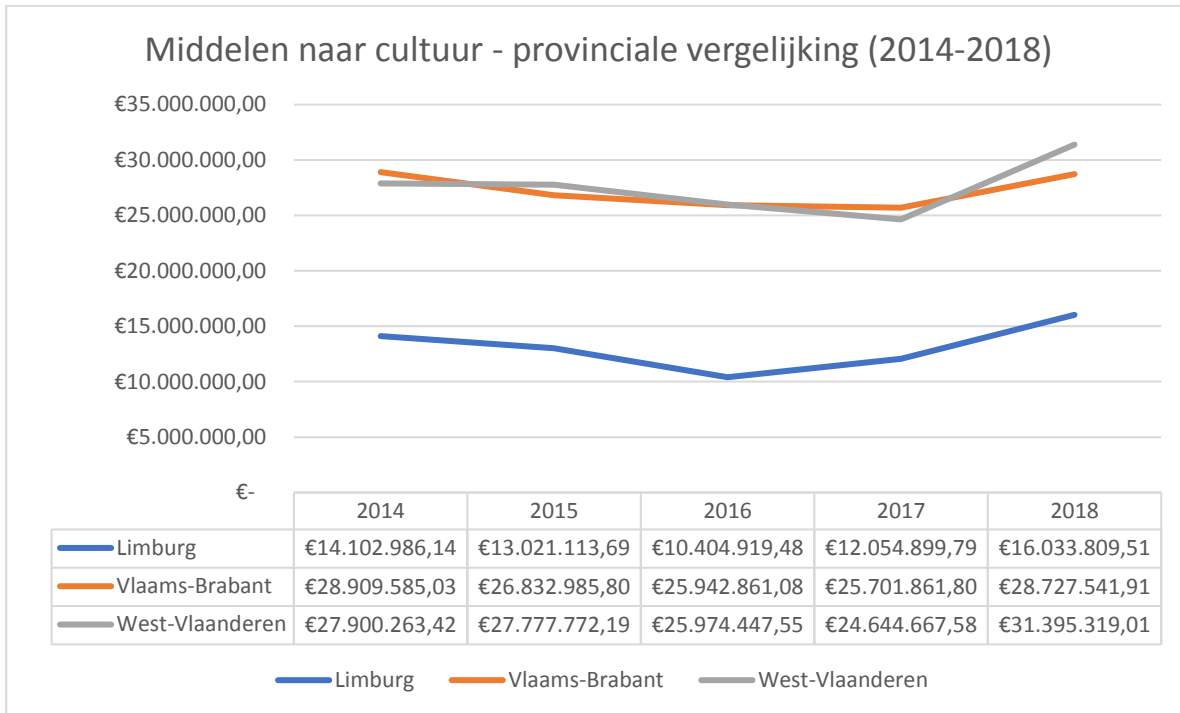

Grafiek 19 zet voor de periode 2014-2018 de middelen uit die vanuit Vlaanderen naar de cultuursectoren²⁷ in Limburg, West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant zijn gevloeid. Deze vergelijking is interessant aangezien de drie provincies gelijkaardig zijn qua inwoners en niet-grootstedelijke context.

²⁶ Het betreft wederom de middelen van het Begrotingsdecreet²⁶, Circuskunstendecreet, Cultureel erfgoeddecreet, Kunstendecreet, Transitierglement, Participatiedecreet en het decreet voor Sociaal-cultureel volwassenenwerk, de middelen die sinds 2018 van de provincie zijn overgekomen, de 'onbekende' middelen waarvan het niet duidelijk is onder welke decretale basis ze werden toegekend en de FoCI-middelen.

²⁷ Idem voetnoot 26.

Grafiek 19: Middelen naar cultuur -provinciale vergelijking

Grafiek 19 laat duidelijk zien dat de middelen die vanuit Vlaanderen naar cultureel West-Vlaanderen of cultureel Vlaams-Brabant vloeien steeds een stuk hoger liggen dan de Vlaamse middelen die naar het culturele veld in Limburg stromen, en dit met gemiddeld 52,24%.

Rol van de provincie

Men is lang van mening geweest dat de provincie Limburg het verschil in het mislopen van Vlaamse subsidies compenseerde met eigen middelen. Deze piste dient echter te worden gemilderd. **Met de overdracht van de persoonsgebonden materies naar Vlaanderen werd duidelijk dat de provincie zeker niet meer dan andere provincies investeerde in cultuur.**

Immers, het totale budget dat de provincie Limburg aan cultuur besteedde, bedroeg in 2014 € 15.514.752²⁸. Met de overdracht van de persoonsgebonden bevoegdheden van het provinciale naar het Vlaamse niveau, werd € 10.918.925 vereffend door Vlaanderen. Bij dit budget werd € 3.016.328 aan niet toewijsbare kosten geteld. Hierdoor liep de initiële ruwe tien miljoen op tot € 13.935.253. Van dit bedrag ging er ongeveer € 11.045.000 naar de financiering van Z33, de provinciale bibliotheek in Hasselt en het Gallo-Romeins Museum in Tongeren. We berekenen dat er zo € 2.890.253 overbleef voor overige zaken zoals investeringen in infrastructuur, de personeelskosten voor personeelsleden die van de provinciale besturen naar het Vlaamse niveau zijn overgekomen, de werkingskosten, subsidiëring van organisaties, etc. Meer specifiek weten we dat er ongeveer **€ 426.000 aan het subsidiëren van cultuur** werd besteed.

Tabel 3 geeft een overzicht van de subsidiebudgetten voor cultuur én jeugd die vanuit elke provincie werden overgeheveld naar het Vlaams bestuursniveau. Wanneer we het budget uit Limburg vergelijken met de overgeheveldde budgetten van andere provincies, zien we inderdaad dat Limburg opvallend minder provinciale middelen investeerde in cultuur (en jeugd).

²⁸ Deze cijfers zijn afkomstig uit de jaarrekeningen van 2014, en meer specifiek de persoonsgebonden materies op de jaarrekening.

Tabel 3. Overdracht persoonsgebonden budgetten (2014)

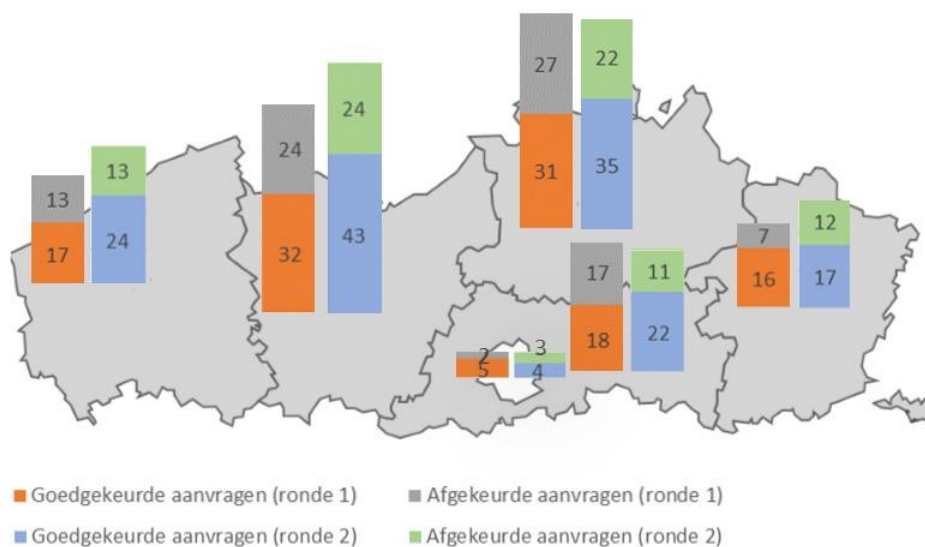
2014	Aantal begunstigden	Totaal subsidiebedrag
Antwerpen	486	3.725.690,57
Limburg	229	696.447,71
Oost-Vlaanderen	713	4.068.303,47
Vlaams-Brabant	438	1.811.561,20
West-Vlaanderen	151	3.069.615,92
Totaal	2017	13.371.618,87

Transitiereglement

Het transitierglement is één van de overgangsmatregelen die de minister heeft genomen in het kader van de afslanking van de provincies voor de persoonsgebonden bevoegdheid 'cultuur'. Culturele projecten die zich binnen de amateurkunsten, het cultureel erfgoed, het lokaal cultuurbeleid, de circuskunsten, de kunsten en/of het sociaal-cultureel werk bevinden, kunnen in 2018 en 2019 in afwachting van het nieuw decreet cultuurbeleid vier keer subsidies aanvragen via dit reglement. In de eerste ronde (oktober 2017) werden 209 dossiers ingediend, waarvan 132 projecten ondersteund worden voor een totaal bedrag van € 1.678.801. In de tweede ronde (april 2018) werden 230 dossiers ingediend, waarvan er 145 worden goedgekeurd voor een totaal bedrag van € 1.874.012,08.

Als we voor beide rondes de goedgekeurde aanvragen en afgekeurde aanvragen uitsplitsen per provincie, krijgen we onderstaand beeld:

Grafiek 20: Transitierglement

Van de 132 goedgekeurde aanvragen uit ronde 1 komt 31% uit de provincie Antwerpen, 26% uit Oost-Vlaanderen, 14% uit Vlaams-Brabant, 13% uit West-Vlaanderen, 12% uit Limburg en 4% uit Brussel. Van de 145 goedgekeurde projecten uit ronde 2 komt 24% uit de provincie Antwerpen, 30% uit Oost-Vlaanderen, 15% uit Vlaams-Brabant, 17% uit West-Vlaanderen, 12% uit Limburg en 3% uit (Vlaamstalig) Brussel. Kijken we naar de spreiding van de toegekende bedragen voor beide rondes, dan blijven de verhoudingen grotendeels gelijk.

Ingezoomd op Limburg werden in de eerste ronde zestien projecten goedgekeurd en zeven afgekeurd, en in de tweede ronde zeventien goedgekeurd en twaalf afgekeurd. Van het totaal bestede bedrag van € 1.678.801 voor de eerste ronde, ontving Limburg € 196.657 (12%). In de tweede ronde kreeg de provincie € 223.896,00 (12%) van een totaal subsidiebedrag van € 1.874.012,08. Het relatieve aandeel van Limburg

blijft status quo rond de 12% hangen, maar het totale bedrag voor Limburgse cultuurprojecten stijgt wel met meer dan € 27.000.

Het totale toegekende bedrag voor Limburgse projecten ligt gemiddeld € 150.000 lager dan het totale aangevraagde bedrag. **De reden waarom projectaanvragen bij het Transitierglement negatief beoordeeld worden, is hoofdzakelijk te wijten aan het niet navolgen van de aanvraagcriteria.** Zo liggen de gevraagde budgetten geregeld boven het plafondbedrag van € 25.000 per ronde en **missen vele ingediende projecten de vereiste 'bovenlokaal uitstraling'** om binnen het Transitierglement gesubsidieerd te worden.

Bovenlokaal cultuurdecreet

In de consultatieronde werd duidelijk dat **vooral de niet-professionele sector** grote vragen heeft over de Vlaamse subsidiekanalen. Veel van hen hebben **weinig of geen ervaring in het opstellen van dossiers en hebben te weinig kennis van instrumenten zoals het Transitierglement.** Ook de rol die huidige provincies nog mogen of kunnen spelen in cultuur en toerisme lijkt voor velen, zowel professioneel als niet-professioneel, onduidelijk.

De context van het **Bovenlokaal Cultuurdecreet**, dat tegemoet wil komen aan sommige van deze onzekerheden, is ook nog voor velen te **onduidelijk**. De vele communicatie, nieuwsbrieven of initiatieven van het Kunstenpunt, Cultuurloket en andere intermediairs blijken te weinig bekend. De professionele kunstenaars hebben zich georganiseerd in het Limburgs Kunstenoverleg (LIKO) en proberen op deze manier samen oplossingen te vinden. Het platform bestaat uit vertegenwoordigers van instellingen, workspaces, atelierwerkingen, festivals, concertprogrammatoren, private initiatieven, voornamelijk kunstenaars die een subsidieaanvraag indienden binnen het Kunstendecreet. Het overleg bestaat onder andere uit Z33, CIAP, C-Mine, Dommelhof, Afro-Latino, VONK, FLACC, Het Nieuwstedelijk, MoMent, Stadstriennale, Motives for Jazz, Krokusfestival, Villa Verbeelding, Anti-Anti, B-Classic, Michel Bisceglia, Gökhan Girginol Gorges Ocloo, PXL MAD, Universiteit Hasselt, Forum Triangulare en Muziekodroom.

Aangezien er **weinig tot geen bovenlokale overlegplatformen** meer bestaan omtrent cultuur en er verder geen zekerheid of verplichting is bij lokale besturen om ambtenaren te benoemen of vrij te stellen voor cultuur (cfr. cultuurfunctionarissen), bestaat de kans dat heel wat initiatieven en verenigingen verdwijnen. Zonder een politiek gedragen en uitgestippeld cultuurbeleid kunnen veel organisaties niet verder ontwikkelen, noch professionaliseren via begeleide fusies.

Aanbod en presentatie

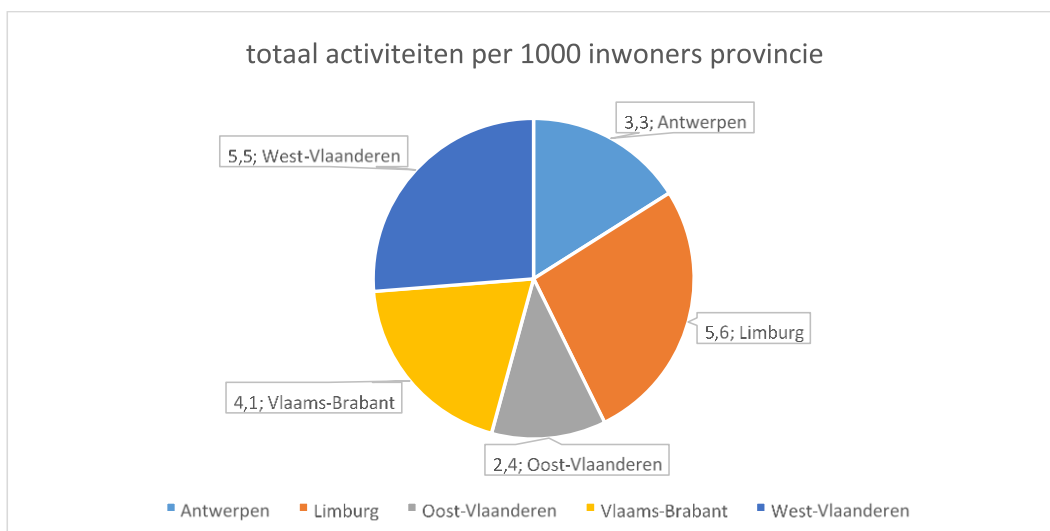
Men zou verwachten dat het relatief lage aantal van Limburgse (goedgekeurde) aanvragen leidt tot een minder groot aanbod aan culturele activiteiten in de regio. Toch blijkt dat dit een genuanceerd verhaal is wanneer we de cijfers vergelijken met andere provincies. Limburg kent immers een **brede spreiding en positie van de vijftien cultuurcentra**. De hieronder vermelde data uit CCinC (Cultuurcentra in Cijfers) hebben als referentiejaar 2015.

Limburg beschikt over een goede aanwezigheid van culturele basisinfrastructuur in de vorm van cultuurcentra. Limburg is de tweede kleinste provincie in oppervlakte maar kent het hoogste aantal en – samen met Vlaams-Brabant – de hoogste dichtheid aan cultuurcentra. Berekend naar het aantal inwoners hebben de Limburgse cultuurcentra gemiddeld het laagste aantal potentiële gebruikers. Of omgekeerd: de Limburger heeft het meeste cultuurcentra ter beschikking. De Limburgse cultuurcentra hebben gemiddeld het hoogste aantal zitplaatsen en de grootste publieksruimte ter beschikking.

	AANTAL CC	AANTAL CC PER KM ²	AANTAL INWONERS PER CC	GEM. AANTAL PUBLIEKSRUIMTE ZITPLAATSEN	IN M ²	% CC PER PROVINCIE
ANTWERPEN	11	0,0038	164.844	87	142	16,67%
LIMBURG	15	0,0062	57.347	97	158	22,73%
OOST- VLAANDEREN	13	0,0043	113.642	77	127	19,70%
WEST- VLAANDEREN	14	0,0045	84.214	93	130	21,21%
VLAAMS- BRABANT	13	0,0062	85.715	80	134	19,70%

Het totaal aantal activiteiten²⁹ per cultuurcentrum ligt in vergelijking met de andere provincies aan de lagere kant in Limburg. Maar het aantal activiteiten door cultuurcentra per 1000 inwoners is het hoogst van alle provincies:

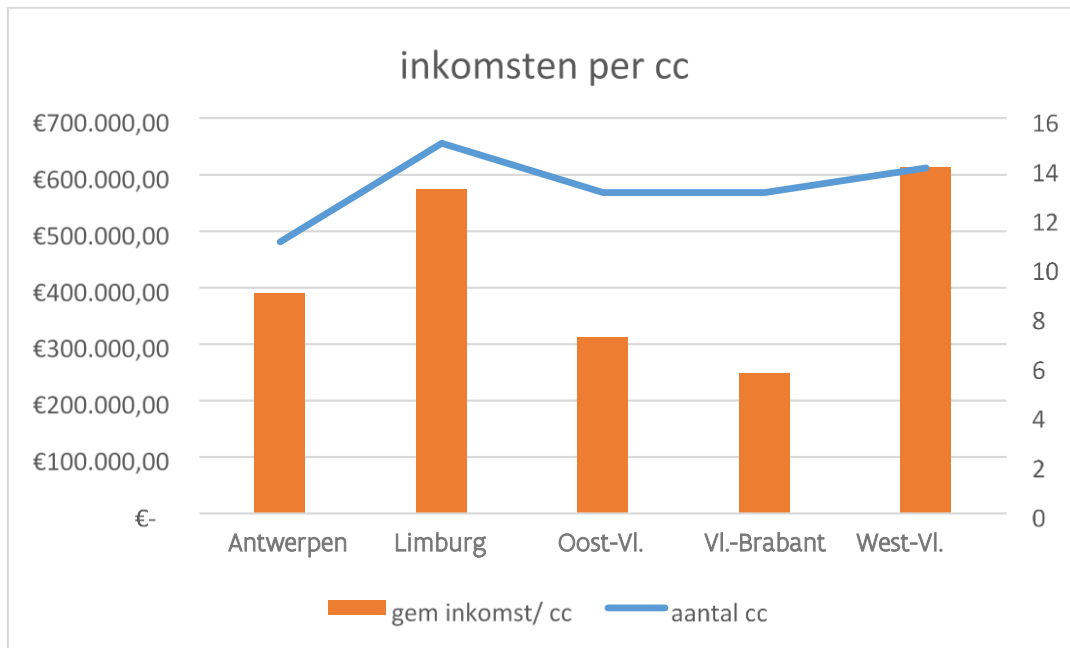
Grafiek 21: Totaal activiteiten per 1000 inwoners per provincie

Als we kijken naar de inkomsten (eigen inkomsten + subsidies) van de cultuurcentra in Vlaanderen, dan valt opnieuw de sterkte van het Limburgse veld van cultuurcentra op. De Limburgse cultuurcentra hebben, samen met de West-Vlaamse cultuurcentra, het hoogste werkingsbudget beschikbaar.

²⁹ In het kader van de gegevensregistratie in CCinC worden onder "activiteit" vier grote activiteitsoorten gevat: podiumactiviteiten, educatieve activiteiten, omkaderingsactiviteiten en andere activiteiten. In de registratie wordt tevens een onderscheid gemaakt tussen activiteiten waarbij de deelname wordt geregistreerd en activiteiten zonder deelnameregistratie.

Grafiek 22: Inkomsten per cultuurcentra

Productie

Jammer genoeg leiden beperkte middelen, een gebrek aan een langetermijnvisie en het gebrek aan grotere structureel ondersteunde organisaties tot het beperkt opzetten van producties. Wanneer er te weinig middelen zijn en men weinig zekerheid heeft over de toekomst op lange termijn, is het **cultuurveld vooral aangewezen op presentatie**. Reflectie, participatie en productie blijven zo achterwege omdat deze in eerste instantie minder zichtbaarheid geven en hiermee een kleinere publieksoptkomst genereren. Het zijn echter vooral producties waarbij organisaties en regio's zich kunnen onderscheiden. Zij zorgen voor het profiel van het huis en dit zowel voor de podium- als de beeldende kunsten. Eenzelfde lijn kan men in beperkte mate ook doortrekken naar erfgoed en amateurkunsten. Tabel 5 toont welke functies de Limburgse organisaties aanduiden tijdens de laatste ronde van de structurele subsidieaanvraag binnen het Kunstendecreet.

Tabel 5: Overzicht functies (structurele ronde 2017 Kunsten)

Functie	Presentatie	Ontwikkeling	Productie	Participatie	Reflectie
Ja	10	9	4	4	3
Nee	4	5	10	10	11

Hoewel er genoeg infrastructuurorganisaties in het veld zijn, alsook jonge makers, muzikanten en kunstenaars actief zijn in Limburg, **ontbreekt het momenteel aan een continue werking en budgetten om werkplekken of platformen verder uit te werken en uit te dragen**. De **fragmentatie is ook hier te sterk aanwezig** om zich duidelijk te onderscheiden in Vlaanderen en daarbuiten. Initiatieven zoals Dommelhof, Alden Biesen, C-takt, FLACC, Z33 of VONK kunnen hier mogelijk aan tegemoet komen omdat zij zelf en/of infrastructuur ter beschikking kunnen stellen en/of als inhoudelijke partner kunnen functioneren.

Een lappendeken van organisaties

Het Vlaamse cultuurveld is historisch een **lappendeken van vele (kleinschalige) culturele initiatieven** die vaak lokaal ontsproten uit de 'goesting' van vrijwilligers die muziek, kunst, erfgoed, podiumkunsten, architectuur in de kijker wilden zetten bij het grote publiek. Vaak ook werden deze initiatieven ondersteund door lokale overheden en later door de Vlaamse overheid om zo door te groeien naar professionele kunstorganisaties, zoals in Limburg Z33, CIAP of FLACC. Het merendeel van de organisaties koos er echter bewust of onbewust voor om als amateur- of semiprofessionele organisatie verder te werken in de schoot van de stedelijke of provinciale overheden. Vooral in niet-stedelijke

gebieden wisten heel wat organisaties zo jaren te zorgen voor een breed aanbod aan culturele activiteiten, vaak in samenwerking met cultuur- of gemeenschapscentra. Zo ontstonden in Vlaanderen heel wat initiatieven die gelijkaardige of gemeenschappelijke doelstellingen hadden in de kunsten- of erfgoedsectoren. Meer dan eens werkte men omwille van persoonlijke redenen weinig of niet samen met andere gelijkaardige initiatieven of bleken lokale spanningen of verschillen in mening of aanpak te leiden tot slechts **sporadische samenwerkingen**. In de huidige context is deze versnippering niet meer mogelijk. De huidige **Vlaamse beleidsvisie wil vooral aanzetten tot samenwerkingen, fusies, structurele gedeelde projecten en lange termijn engagementen**. Via deze weg wil men de organisaties dwingen te professionaliseren en de overheadkosten naar beneden te halen.

De versnippering en veelheid aan initiatieven is zeker terug te brengen tot de **beperkte lokale en provinciale beleidsplannen of de beperkte politieke slagkracht om dergelijke plannen uit te voeren**. Waar de provincie West-Vlaanderen voornamelijk inzette op infrastructuur, musea en gebouwen en Vlaams-Brabant een politiek voerde die voornamelijk gericht is op het subsidiëren van de werking van organisaties via structurele en projectmatige subsidies, hanteerde Limburg een redelijk gespreide benadering waarbij er op sommige plaatsen vooral werd geïnvesteerd in de werking en op andere plaatsen in de infrastructuur van culturele spelers. Deze dualiteit zorgde slechts voor een **beperkte opflakking van het cultuurveld en nooit voor een structurele verankering van sterke partners in de regio**. In regio's waarin men voornamelijk heeft geïnvesteerd in de uitbouw van sterke instellingen, door zowel in infrastructuur als in de werking van de organisaties te investeren, is het landschap beter ontwikkeld. Instellingen die op dergelijke manier werden ondersteund, konden een langetermijnvisie ontwikkelen, zich inhoudelijk verscherpen en personeel aantrekken en opleiden. Een te lange en 'ad hoc' subsidiëringspolitiek, waarin verschillende initiatieven beurtelings werden gesubsidieerd, zorgt voor diverse culturele eilanden die te veel naast elkaar werken.

In een analyse in 'Landschap van beelden. Een blik op beeldende kunst in Limburg'³⁰ uit 2012 lezen we duidelijk hoe divers, jong en geëngageerd het landschap is maar toch relatief onbekend blijft. Ook voormalig gedeputeerde van Cultuur Gilbert van Baelen refereert daarnaar in het voorwoord van dat boek: "Onze kunstenaars zijn buiten de grenzen van de provincie te weinig bekend. Het is dan ook van belang om onze kunstenaars niet alleen binnen Limburg maar ook daarbuiten in de kijker te zetten". Het **gebrek aan sterke (provinciale) instellingen met genoeg slagkracht, een bovenlokale werking en uitstraling zorgde er mede voor dat de expansie uitbleef**. De dynamiek tussen de verschillende steden werkte – en tot nader order werkt – nog niet bevorderlijk voor de positionering en expansie van het cultuurveld. Hasselt heeft, als provinciale hoofdstad van de provincie, nog veel meer mogelijkheden. Zowel in het cultureel erfgoed als in de kunsten kan de stad zich nog beter profileren. Denken we maar aan een openbaar erfgoeddepot, kunst in de openbare ruimte en aan productie- en residentiemogelijkheden.

De huidige situatie laat echter weinig mogelijkheden en dwingt zowel de sector als de bovenlokale actoren tot samenwerking en ontwikkeling van een toekomstgerichte beleidsvisie. In het Limburgse cultuurveld zien we al enkele voorzichtige stappen in deze richting maar het ontbreekt voorlopig nog aan 'trekkers', organisaties of instellingen die over de nodige slagkracht, politiek en inhoudelijk, beschikken om dergelijke fusies te suggereren, begeleiden of realiseren. In het hoofdstuk rond aanbevelingen wordt hierop verder ingegaan.

³⁰ Eurlings, E., Moons, A., Swyngedauw, Ka., & Mondelaers, T. (2012). *Landscape of images: A view on visual arts in Limburg*. Hasselt: Kunst in Limburg.

Tussen natuur en cultuur

Limburg draagt nog steeds de stempel van de groene provincie. Niet alleen de regio maar ook de steden blijken deze stempel te dragen. Uit een studie van Toerisme Vlaanderen (2018) blijkt dat maar liefst 60 à 70 % van de Limburgse verblijfs gasten naar de provincie trekt om er te wandelen, terwijl 20 à 30% van de bezoekers naar Limburg trekt voor cultuur-historische bezienswaardigheden en musea³¹. **De Limburgse centrumsteden blijken voor bezoekers quasi inwisselbaar te zijn qua uitstraling**, met uitzondering van enkele bekendere initiatieven als Maasmechelen Village of de antiekmarkt in Tongeren.

Deze bewuste keuze voor natuurtoerisme heeft de regio geen windeieren gelegd. Al vanaf eind jaren '90 heeft men pogingen ondernomen om professionele projecten uit te werken die de bezoeker, naast de natuurbeleving, ook een bijzonder en uniek cultureel project willen voorstellen. Het 'kunst in de openbare ruimte'-project in Borgloon, het Gallo-Romeinsmuseum of het Street Art-festival in Hasselt zijn geslaagde exemplarische projecten. Ook de internationale Biënnale Manifesta die in 2012 neerstreek in Genk gaf de potentie van kunst en erfgoed in de Limburgse regio duidelijk weer. Toch merken we dat andere regio's op hun manier, vaak met meer middelen en gedragenheid, gelijkaardige en zeer succesvolle projecten wisten te ontwikkelen. In de kunsten denken we bijvoorbeeld aan het Oostendse street art festival 'Cristal Ship' of 'Beaufort'. In de museumwereld zagen we zowel 'Museum M', 'STAM' als 'MAS' zichzelf als instelling heruitvinden. Jammer genoeg zijn de nieuwbouw van het Gallo-Romeins, de transitie van Triënnale Hasselt naar Stadstriënnale Hasselt-Genk, de pogingen tot re-branding van Bokrijk en de fusie van Het Nieuwstedelijk de **enige projecten die bovenlokaal voor de nodige deining hebben gezorgd**.

³¹ Toerisme Limburg. (26 juni 2018). *Limburg goed voor 48% van alle overnachtingen in de Vlaamse regio's*. Geraadpleegd via <https://www.toerismewerkt.be/nieuws/limburg-goed-voor-48-van-alle-overnachtingen-de-vlaamse-regio%E2%80%99s>

Aanbevelingen

Om de uitdagingen van de volgende jaren te kunnen trotseren, zijn een aantal ingrijpende acties nodig, zowel van het cultuurveld zelf, van de politieke verantwoordelijken, als van diverse actoren zoals pers en publiek. In de analyse ('Het cultuurveld ontleed') formuleerden we enkele concrete werkpunten, die ter verduidelijking in vet zijn aangeduid. De werkpunten worden in dit onderdeel vertaald naar aanbevelingen en concrete actiepunten, waarvan sommige gelden voor het brede Vlaamse cultuurveld, en andere zich specifiek tot Limburg richten.

De aanbevelingen zijn praktisch georiënteerd en zijn het resultaat van diverse bevestigingen, suggesties van het veld en inzichten uit de data-analyse in dit onderzoek. Ze dienen dan ook gelezen te worden als werkpunten die niet exclusief maar inclusief zijn, wat duidt op verbondenheid en een 'en-en-verhaal'. De aanbevelingen willen een duidelijkere profilering, professionalisering en een grotere ambitie in het Limburgse cultuurveld stimuleren. Ze moedigen het veld aan om er zelf actief mee aan de slag te gaan, als een 'lerend netwerk' dat zichzelf duurzaam *empowert*.

1. Trajectbegeleiding en coaching (op maat) van organisaties

In de veldanalyse werden vier competentiedomeinen gedetecteerd: de analyse geeft aan dat de sector nood heeft aan begeleiding op vlak van human resource management, financieel management, strategisch management en communicatiemanagement. Deze begeleiding kan zowel collectief als individueel worden gegeven.

De tweede fase van het Limburgplan voorziet in trajectbegeleiding van de organisaties met als doel culturele organisaties structureel te versterken in hun zakelijke werking. Hierbij is er aandacht voor het opstellen van meer en vooral betere subsidieaanvragen. Er werd voor een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking gekozen waarop een tiental organisaties werden aangeschreven met specifieke expertise inzake de vier resultaatgebieden. Via een offerteaanvraag werd hen gevraagd om een 360° begeleidingsaanbod uit te tekenen voor een of meerdere van de vier percelen. Hieruit werden twee organisaties aangesteld, Kessels & Smit en De CijferFabrik, die vanuit hun expertise op de verschillende competentievelden de organisaties zullen begeleiden.

Het zelflerende netwerk was een belangrijk uitgangspunt in de offertevraag. De begeleiding verloopt volgens een interactieve aanpak en zowel collectieve als individuele methodieken zullen worden gehanteerd in het begeleidingsaanbod. Een rondvraag onder de Limburgse organisaties in oktober en november 2018 leverde een vijftigtal aanvragen voor trajectbegeleiding op. In de aanvraag gaven de inschrijvers hun noden en wensen aan zodat de trajectbegeleiding maatgericht kan verlopen opdat de deelnemers zelf actief aan de slag kunnen gaan met de vier genoemde resultaatgebieden. De trajectbegeleider draagt zo de aanbevelingen die de aanjager formuleerde op basis van een veldanalyse terug naar het culturele terrein.

Op langere termijn is het belangrijk om ook coaches, meters of peters aan te duiden waarbij de deelnemers na de trajectbegeleiding terechtkunnen. Peer-to-peer-coaching biedt niet enkel hulp voor het zakelijke luik (zie verder), maar biedt ook een waardevol netwerk en reflectiekader voor de inhoudelijke/artistische ontwikkeling.

2. Pro-actief human resources beleid

Een duurzame en gestructureerde visie op human resources, doet enerzijds de braindrain uit de regio voorkomen en stimuleert anderzijds het aantrekken van high potentials om zich professioneel te engageren in het Limburgse cultuurveld.

Te vaak worden openstaande vacatures (o.a. voor managementfuncties) te lokaal ingevuld en/of te intern ingevuld. Op zich is deze interne doorstroming aan te bevelen, maar te vaak gaat dit gepaard met te

beperkte omkadering. Zonder instroom van buitenaf, mist men de opportuniteit om nieuwe inzichten, competenties en netwerken aan te trekken. Via een netwerk van coaches, meters of peters, die op een professionele manier de organisaties kunnen bijstaan, kan een analyse worden gemaakt van de noden en van wenselijke profielen en rollen. We denken in de eerste plaats aan mensen met financiële en zakelijke ervaring. Zij kunnen de nodige ondersteuning leveren om de zakelijke kant van het dossier te optimaliseren. Daarnaast kijken we, met oog op betere dossiers, naar mensen met een geoefende pen: juristen, copywriters, en profielen die Europese of internationale dossiers hebben uitgewerkt (bv. in een onderwijs- of onderzoekscontext). Ook in het kader van *good governance* dient er te worden nagegaan hoe op zakelijk en eventueel inhoudelijk gebied de organisatie kan worden begeleid en gecoacht.

Om de gekende braindrain uit de provincie tegen te gaan, dient men na te denken over hoe men best competenties kan aantrekken en terughalen. Het is belangrijk dat organisaties en bevoegde overheden duidelijke competentieprofielen opstellen en actief naar geschikte personen op zoek gaan. Gezien de eigenheid van de regio is het ook interessant om een overzicht te hebben van uitgeweken Limburgers die, zelfs buiten het culturele vakgebied, interessante carrières hebben opgebouwd en mogelijk interesse hebben om opnieuw aan de slag te gaan in de eigen regio. Daarnaast is het een werkpunt om kennis van (ex-)beoordelaars en (ex-)juryvoorzitters in de regio actief in te zetten. Indien zij niet opgeroepen zijn als beoordelaar, kunnen ze fungeren als peters of meters van culturele actoren en kunnen zij de nodige revisie en aanbevelingen aanreiken bij dossiers en projecten. Op deze manier wordt de organisatie doorgelicht, en kan ze zich versterken en beter vernetwerken in het cultuurveld.

3. Talentontwikkeling en ondersteuning (in functie van productie en creatie)

Talentontwikkeling binnen de eigen organisaties moet op lange termijn leiden tot professionele en vernetwkte organisaties maar vooral ook tot meer producties en eigen creaties. Partnerships met onderwijs, vernieuwde platformwerkingen en organisaties die in hun sector de rol van 'trekker' opnemen zijn van kapitaal belang.

Zowel bij de professionele als niet-professionele organisaties ontbreekt een visie op interne talentontwikkeling. Te vaak is men, omwille van financiële redenen, te veel gefocust op de dagelijkse werking en slaagt men er niet in om tijd en ruimte te maken voor ondersteuning en opleiding. Dit staat het opstellen van nieuwe en betere dossiers in de weg. Persoonlijke begeleiding, wars van de persoonlijkheid en visie van de leidinggevende, moet ervoor zorgen dat (jong) talent kan doorstromen in een organisatie of zijn vleugels kan uitslaan en zo kan bijdragen aan de vernetwerking van de organisatie. Hoewel de opleidingen Cultuurmediator (PXL Hasselt), Cultuurmanagement opleiding (UA) Culturele studies (KULeuven) actief samenwerken omtrent stages, kiezen stagiairs van de twee laatstgenoemde opleidingen er nauwelijks voor om naar Limburg te trekken. Het zijn net deze inhoudelijke en managementprofielen die interessant zijn om later in de organisatie door te groeien. Een mooi voorbeeld hiervan is Wiels, waar de voorbije jaren een interessante dynamiek is ontstaan van coaching en begeleiding.

Met de afslanking van de provinciale cultuurbevoegdheden in 2018 verdween ook de platformwerking Cultuur gedeeltelijk. Deze platformwerking, die ook dienst deed als communicatieplatform, was nochtans bijzonder nuttig voor het veld. Door het wegvallen van deze structuren heeft de sector nood aan eigen gedragen initiatieven. Het LIKO (Limburgs Kunsten Overleg) voor de professionele sector en Cultuurnet Limburg voor de amateurkunsten en socio-culturele verenigingen ontstonden in 2018 omwille van deze noodzaak. Zij wensen deze werking te bestendigen via subsidies van het huidige Transitierglement en later het Bovenlokaal cultuurdecreet of Kunstendecreet. Andere platformen werden verdergezet door organisaties die met verwante materie bezig zijn, zoals Designplatform dat geïntegreerd werd in Z33 en 'Motives for Jazz', dat werd overgenomen door CC Muze samen met regionale partners. Jammer genoeg is dit een van de weinige inhoudelijke overlegmomenten voor de cultuurcentra. Het is dan ook noodzakelijk om een degelijk, gedragen en inhoudelijke platformwerking voor cultuurcentra in het leven te roepen, in voorkomend geval gedragen door de cultuurcentra zelf en hun politieke verantwoordelijken en mogelijk ook door de raden van bestuur. Een tweede uniek voorbeeld is Wanderful, een

designplatform dat naast een representatiefunctie ook een verdien- en businessmodel uitwerkte. Ook voor de Erfgoedsector is er verdere nood aan een gestructureerde werking die naast de professionele actoren ook goede contacten kan onderhouden met de diverse en amateurerfgoedorganisaties in de regio.

De 'trekkers' (door Vlaanderen erkende en gesubsidieerde organisaties zoals Z33, Bokrijk, Dommelhof ...) dienen (pro)actief hun rol op te nemen in hun sectorgebied. Deze organisaties kunnen naast het mee coördineren van de verschillende platformen actief inzetten op een verbetering van hun eigen sector via coaching, logistieke steun, netwerking, bovenlokale samenwerking en coproducties.

4. Bovenlokaal cultuurbeleidsplan en communicatie

Een bovenlokale benadering voor cultuur is zowel voor de sector als voor de steden en gemeenten noodzakelijk. Een duidelijke positionering van functies en expertise van de aanwezige organisaties dient hiervoor te worden verduidelijkt. In deze oefening moet men ook de mogelijkheden van interne reorganisatie bekijken om zich op bovenlokaal niveau duurzaam te verankeren. Structuren zoals de erfgoedcellen of Cultuurcentraal (samenwerkingsverband tussen Cultuurcentrum Beringen, gemeenschapscentrum Tentakel Zonhoven, Casino Cultuurcentrum Houthalen en Cultuurcentrum Leopoldsborg) zijn een voorbeeld. Naast de focus op het aanvragen van subsidies, moet men inzetten op coproducties en bovenlokale cultuurcommunicatie.

Omwille van de decentrale ligging, het lappendeken van kleinere steden en gemeenten en de specifieke politieke geschiedenis, heeft het Limburgse cultuurveld sterk geleden onder de algemene lokale verkaveling, een politiek waarbij lokale besturen het woord 'lokaal' te letterlijk nemen. Wil men een gezond, dynamisch en ambitieus plan opzetten, dan zal men op Vlaams en lokaal niveau beslissingen moeten nemen die rekening houden met een breder algemeen cultuurbelang. Dit is noodzakelijk zodat de sector niet – zoals enkele jaren geleden bij de structurele subsidierondes voor kunsten – opnieuw een minimum aan subsidies ontvangt. De steden zullen zelf, op basis van hun eigenheid, een langetermijnvisie inzake cultuur moeten opzetten. Hierbij dienen ze rekening te houden met bestaande partners en structuren, maar dienen ze vooral zelf het initiatief te nemen om lijnen uit te tekenen, partners samen te brengen en jonge initiatieven te steunen. Op basis van een tienjarenplan kunnen zo kleinere organisaties met beperkte groeiusubsidies doorgroeien naar professionele organisaties indien ze degelijk begeleid worden. In deze planning moet er een duidelijke visie zijn rond fusies van organisaties en functies. Er zijn veel kleine culturele organisaties die, mits samensmelting, kunnen doorgroeien tot sterkere organisaties met meer bereik, slagkracht en inhoudelijke en praktische kennis. Transitie management is daarom belangrijk. Het Nieuwstedelijk is op dit vlak een interessante *case study*, net zoals de op til zijnde transitie van CIAP als presentatieplek voor hedendaagse kunst en FLACC als productieplek in Genk.

Cultuurcommunicatie is zowel intern als extern problematisch. Limburgse initiatieven worden opvallend minder opgenomen in de bovenlokale pers. Navraag bij Vlaamse journalisten leert dat ze 'de afstand' vaak te groot vinden. Daarnaast geven ze aan dat ze te weinig vertrouwd zijn met het Limburgse cultuurveld. Hiertoe moet via coaching en ondersteuning betere communicatiestrategieën worden uitgewerkt. Campagnes worden te laat, te weinig doordacht of verkeerd gelanceerd. In het wisselende digitale medialandschap is het ook voor de kleinere Limburgse organisaties noodzakelijk om hun mediastrategie onder de loep te nemen en waar nodig aan te passen. In de maand mei belandt er stevast een hoop cultureel drukwerk in de brievenbus. Het nieuwe seizoen wordt met veel bravoure in steeds rijkere publicaties aangekondigd. Navraag leert dat de bezoekers vaak door de bomen het bos niet meer zien. Een regionaal beleid omtrent gezamenlijke publicaties is kostenbesparend, gebruiksvriendelijker en herkenbaarder.

Daarnaast kan er ingezet worden op een betere digitale communicatie. Een gezamenlijke website – gebaseerd op het online platform Uit in Vlaanderen, maar op maat van pers en bezoeker – kan enkel

werken wanneer ze gepaard gaat met een doordachte mediacampagne. Content, aggregatie, verspreiding, storytelling, etc. dienen weloverwogen te worden gekozen.

Een belangrijk actiepunt is de relatie met de lokale pers. Culturele artikels verschijnen vaak niet prioritair en te vaak ad hoc wanneer er ruimte over is. In deze situatie wordt inhoudelijk debat bemoeilijkt en krijgt sensatie de bovenhand. Een werkgroep met zowel professionele als niet-professionele actoren uit het brede cultuurveld dient een concreet communicatieplan uit te werken om degelijke, continue en gestructureerde input te leveren zodat het debat met de lokale pers kan worden opgestart.

5. Samenwerking met private actoren

De regio kent amper een traditie van private ondersteuning. Om mee te kunnen stappen in fundraising en friendraising moet de sector zichzelf bijscholen en proactief een rol kunnen spelen met private actoren.

Behalve een Art&Act netwerk van Cultuurcentrum Hasselt zijn er amper formele netwerkmomenten tussen de private sector en de culturele sector. Het is van kapitaal belang dat de culturele sector zowel op formele als op informele momenten haar onderlinge relaties versterkt. Intermediaire organisaties zoals VOKA, VKW of UNIZO kunnen als intermediair optreden. Het opzetten van partnerprojecten waarbij een duidelijke combinatie moet gemaakt worden tussen vraag en aanbod vanuit de private sector kunnen op korte termijn interessante *best practices* opleveren. Een voorbeeld is 'Het Atelier', een vormingstraject om de cultuursector beter te leren fundraise, waar verschillende Limburgse organisaties aan deelnemen. De deelnemers aan dergelijke trajecten zouden voor de geleerde materie een peter-/meterschap kunnen opnemen om hun verworven competenties via de verschillende platformwerkingen verder te verspreiden. Op het vlak van samenwerking met private actoren is zeker ook een rol weggelegd voor de leden van de Raad van Bestuur van culturele organisaties, wiens netwerk een meerwaarde kan zijn voor de organisatie, bv. op het vlak van friendraising.

6. Labofunctie inzake sociaal-artistiek werk

Nieuwe modellen, vernieuwde inzichten en originele producties in sociaal-artistiek werk kunnen de motor zijn van een meer inclusief productie- en creatiebeleid dat cross-sectoraal tot interessante dynamieken kan leiden.

Anders dan in een verdichte stedelijke context is er in Limburg vaak mentale en fysieke ruimte voor experiment. Deze 'ruimte' biedt kansen om een labofunctie te institutionaliseren waar nieuwe modellen, visies of projecten rond sociaal-artistiek werk ontwikkeld en getest kunnen worden. Dergelijke producties en creaties dienen te worden opgezet met het oog op een verdere uitrol (en kennisdeling) in Vlaanderen. Een dergelijke labofunctie kan tevens gekoppeld worden aan een sectorspecifiek of sectoroverschrijdend residentiebeleid. Zo zou Limburg een voortrekkersrol kunnen opnemen zodat de regio op lange termijn verder kan uitgroeien als referentieregio. Om dit te kunnen verwezenlijken moet cultureel Limburg inzetten op partnerprojecten binnen en buiten de eigen sector. Daarnaast dient ze competenties aan te trekken buiten de regio (supra). Dergelijke partnerprojecten dienen op artistiek vlak te worden bijgestaan door organisaties vanuit het professionele veld. Het bovenlokaal cultuurdecreet kan de nodige zuurstof voorzien om hierin te accelereren.

7. Focus op vakmanschap

Met de oprichting van CRAFTS., een Vlaams platform voor vakmanschap in Bokrijk, heeft de regio er een nieuwe troef bij. Door over de verschillende domeinen en disciplines heen in te zetten op nieuwe projecten en trajecten rond vakmanschap, liggen er nieuwe opportuniteiten in de regio.

In 2018 keurde Minister Gatz goed dat het openluchtmuseum in Bokrijk voortaan ook een landelijke rol op het vlak van vakmanschap en erfgoed zou opnemen. Vanuit Bokrijk groeide in 2017 ook al VAKlab: een expertise- en dienstencentrum rond 'vakmanschap en ondernemerschap'. VAKlab wil hedendaags vakmanschap verder ontwikkelen en ondernemerschap stimuleren. Op deze manier slaat Bokrijk de brug naar een economische component en creëert het maatschappelijke relevantie. Het nieuwe platform CRAFTS zal vakmanschap als waardevol en divers cultureel (immaterieel) erfgoed op de kaart zetten en initiatieven in die richting coördineren. Het is de bedoeling om zo de zorg voor en de omgang met cultureel erfgoed bij tal van actoren binnen en buiten de erfgoedsector te versterken en te ondersteunen. Zowel in de verschillende deelsectoren als bij organisaties zijn er mogelijkheden om actief te gaan kijken naar het verleden en de toekomst. Dergelijke initiatieven dienen als *good practices* te worden aangereikt binnen en buiten het brede Limburgse cultuurveld. Het is waardevol om op basis van deze voorbeeldcases een vertaalslag naar andere sectoren te maken.

8. Residentiebeleid

De ligging en de eigenheid van de regio biedt opportuniteiten om een degelijk residentiebeleid uit te bouwen. De nodige fysieke ruimte maakt van Limburg een bijzondere plek om de drukte van de stad te ontvluchten en om stil te staan bij creatie en productie. Aansluiting met de Euregio is dan weer een troef om zich te begeven in het internationale (cultuur)netwerk.

Momenteel heeft Limburg al een beperkt aanbod aan residentieplekken voor makers van verschillende sectoren. Echter, vaak zijn deze nog niet bekend genoeg in het brede cultuurveld waardoor ze een beperkt publiek bereiken. Een overkoepelende visie rond residentieplekken, voor langere of kortere termijn, en dit voor verschillende disciplines, zou een meerwaarde betekenen. Om hieraan tegemoet te komen kunnen enerzijds nieuwe initiatieven worden opgezet. Anderzijds kan er ook gedacht worden aan clustering van vraag en aanbod binnen verschillende organisaties, en dit op cross-sectoraal niveau (onderwijs, leegstandsbeheer, lokale besturen, etc.). Het sociaal-artistisch werk, circuskunsten, vakmanschap of kunst in de openbare ruimte zijn maar enkele voorbeelden die rechtstreeks voordeel zouden kunnen halen uit een doordacht residentiebeleid. Samenwerking met lokale besturen of private partners in het kader van herbestemmingsprojecten van leegstaande gebouwen is hierin zeker aangewezen.

9. Kansen grijpen voor een bovenlokaal multidisciplinair erfgoeddepot

De combinatie van het Limburgse mijnerfgoed-verleden en de verschillende aanwezige cultureel-erfgoedactoren op het grondgebied van de provincie Limburg schept kansen om in te zetten op een gezamenlijk bovenlokaal cultureel-erfgoeddepot.

Ondanks diverse initiatieven blijft in Vlaanderen de depotproblematiek actueel. Vooral de musea beschikken over te weinig opslagruimte en de kwaliteit van de bewaaromstandigheden is niet altijd optimaal. Een depot voor een afzonderlijke collectie of de eigen collecties is echter niet haalbaar. Verschillende Vlaamse steden ontwikkelen, in samenspraak met actoren op hun grondgebied of in de regio, projecten voor een gezamenlijke/gedeelde infrastructuur. Ook in Limburg is er nood aan een dergelijke bovenlokale depotinfrastructuur, i.h.b. rond het mijnerfgoed – met zowel aandacht voor het roerend als onroerend erfgoed – gezien de ontwikkelingen op dat vlak (be-MINE PIT). Vlaanderen kan hier een regierol opnemen en het traject begeleiden, maar het is wel aan de lokale besturen zelf om i.s.m. de provincie (onroerend erfgoed) initiatieven inzake depotwerking op te zetten.

Het Cultuurplan wil de cultureel erfgoed-spelers in Limburg bemoedigen om dergelijk depotinitiatief te nemen en wil hen toeleiden naar de Vlaamse subsidiemiddelen via onderstaande richtlijnen :

- Aanwenden van duurzame oplossingen voor het bewaren van cultureel erfgoed;
- Hanteren van oplossingen die gemeenschappelijk zijn, gebaseerd op een nodenanalyse van diverse collecties en collectiebeheerders;

- Concentreren op oplossingen die gelden voor een voldoende ruim, geografisch of thematisch afgebakend gebied (minstens bovenlokaal);
- Inzetten van voldoende expertise en coördineren vanuit een dienstverlenende rol.

Voor begeleiding en advies kan verder beroep gedaan worden op de erfgoedconsulenten in samenwerking met FARO (zie ook Depotwijzer).